

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๕๖ ตอนที่ ๕๕๑ – ๕๖๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๕๕๑

ส. สำหรับผู้ที่มีสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ท่านจะทราบได้จริง ๆ ว่า ที่ท่านเคยคิดเคยเข้าใจว่า ท่านไม่มีกิเลสมาก แต่ยังมีสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติ จะยิ่งเห็นความละเอียดขึ้น ๆ ว่า กิเลสมากเหลือเกินในการประดับตกแต่ง มีใครบ้างไหมที่ไม่มี

ยากจริง ๆ แต่ถ้าจะเพียรเจริญกุศล โดยขาดสติที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งไม่มีตัวตน ก็ไม่มีหนทางเลย ถึงแม้จะรู้ว่าตัวเองมีกิเลสมาก อย่างผู้ที่พากเพียรดับกิเลสในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็มีผู้ที่เห็นกิเลสมาก ทั้งอย่างหยาบ อย่างกลาง และหาทางที่จะขัดเกลาระงับดับกิเลส แต่เมื่อไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ไม่พบหนทางที่จะอบรมเจริญปัญญาให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ท่านเหล่านั้นก็เจริญศีลบ้าง สมาธิบ้าง จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงหนทางที่จะทำให้รู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริง เป็นปัญญาที่คมกล้าขึ้น จนสามารถประจักษ์แจ้งแทงตลอดในความจริงของสภาพธรรมซึ่งไม่เคยรู้ ไม่เคยเห็น ไม่เคยประจักษ์มาก่อน

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาให้ถึงขั้นที่สามารถประจักษ์แจ้งแทงตลอดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้จริง ๆ

สำหรับอุโบสถศีลองค์ที่ ๗ ซึ่งบางท่านคงจะรักษาอุโบสถศีลทั้ง ๘ องค์ เพราะฉะนั้น ทุกครั้งที่ท่านจะรักษาอุโบสถศีลมีองค์ ๘ ควรจะได้ตระหนักหรือเข้าใจให้ถูกต้องจริง ๆ ว่า เพื่อบรมการละคลายขัดเกลากิเลสให้ถึงความเป็นพระอรหันต์ในวันหนึ่ง นั่นคือจุดประสงค์ของการรักษาอุโบสถศีล

แต่ถ้าท่านไม่เข้าใจอย่างนี้ ไม่เห็นกิเลส ไม่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแล้ว ท่านอาจจะหวังผลหรืออานิสงส์ของการรักษาอุโบสถศีลก็ได้ เพราะอานิสงส์ของศีล

นำมาซึ่งโรคสมบัตินานาประการทีเดียว แม้แต่การเกิดในสุคติภูมิ คือ ในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ นั้น ก็เป็นผลของกุศลทั้งสิ้น

เมื่อท่านหวังในผล คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่น่ายินดี ที่น่าพอใจ อาจจะเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้หลายท่านรักษาอุโบสถศีล โดยที่ไม่ทราบจุดประสงค์ที่แท้จริงว่า การรักษาอุโบสถศีลมีองค์ ๔ นั้น เพื่อบรมให้เป็นอุปนิสัยอุปการะเกื้อกูลแก่การที่จะบรรลุดุคคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ในวันหนึ่ง เพราะฉะนั้น ขอย้ำได้ติดในผลหรือในอานิสงส์ที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่น่าพอใจ ในภพภูมิต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลของการรักษาอุโบสถศีล แต่ให้ทราบถึงจุดประสงค์จริง ๆ

ผู้ที่รักษาอุโบสถศีลโดยที่ไม่รู้จุดประสงค์ ท่านทำอะไรบ้าง สติระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏ หรือคิดว่าพຸ່ງนี้จึ้รับประทานอะไรที่อร่อย ๆ หรือคิดว่าพຸ່ງนี้จึ้ไปดຸมหรสพ ถ้าไม่เข้าใจจุดประสงค์จริง ๆ แม้ในขณะที่รักษาอุโบสถศีลจิตของท่านก็จะเป็นไปในเรื่องของวิรติหรือรักษาอุโบสถศีลเพื่อที่จะได้รับอานิสงส์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะในชาติต่อไป หรือว่าแม้ในวันต่อไป แต่ถ้ารู้จุดประสงค์จริง ๆ สติอาจจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ซึ่งจะเป็นหนทางที่จะทำให้ถึงการดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้

ขอยกตัวอย่างสาวกของพระผู้มีพระภาค ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ใน **อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต อนุรุธสูตร ข้อ ๑๓๖** ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า ท่านพระอนุรุทธะนั้น ไม่ได้ต้องการผลของการเจริญกุศล หรือผลที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใด ๆ

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตารามใกล้พระนครโกสัมพี ก็สมัยนั้นแล ท่านพระอนุรุทธะไปยังวิหารที่พักกลางวัน หลีกเร้นอยู่ ลำดับนั้น มีเทวดาเหล่ามานาปกายิกามาถามากันเข้าไปหาท่านพระอนุรุทธะถึงที่อยู่ อภิเษกแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวดังนี้ว่า

ข้าแต่ท่านพระอนุรุทธะผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นเทวดา ชื่อมานาปกายิกา มีอิสระและอำนาจในฐานะ ๓ ประการ คือ ข้าพเจ้าทั้งหลายหวังวรรณะเช่นใด ก็ได้

วรรณะเช่นนั้นโดยพลัน ๑ หวังเสียง (เสียงที่ไพเราะ) เช่นใด ก็ได้เสียงเช่นนั้นโดยพลัน ๑ หวังความสุขเช่นใด ก็ได้ความสุขเช่นนั้นโดยพลัน ๑ ข้าแต่ท่านพระอรุทตะผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นทวดา ชื่อว่ามnapกายิกา มีอิสระและอำนาจใน ๓ ประการนี้ ฯ

จะไปสู่ภพไหนก็ตาม ถ้ายังมีความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในความสุข ก็จะได้เห็นได้จริง ๆ ว่า สำหรับทวดามnapกายิกานั้น หวังวรรณะเช่นใด ก็ได้วรรณะเช่นนั้นโดยพลัน เรื่องของรูปที่ปรากฏทางตา เป็นเรื่องของสีสังวัตถะต่าง ๆ ซึ่งความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หรือแม้แต่รูปซึ่งปรากฏทางตาเพียงรูปเดียว ไม่มีวันจบ ไม่มีวันหมดสิ้น พอใจในสีนี้ สีสังวัตถะอย่างนี้ แต่ว่าไม่ตลอดไป ความพอใจก็เปลี่ยนเป็นความยินดีพอใจในสีสังวัตถะอื่นได้อีกอย่างรวดเร็ว วันหนึ่ง ๆ มีมากสักแค่ไหน เพราะฉะนั้น ถ้ายังสะสมอยู่ ถึงแม้ว่าจะเกิดเป็นเทพ ก็ยังคงมีความยินดีพอใจในรูปที่ปรากฏทางตา แต่ว่าเนื่องจากผลของกุศล หวังวรรณะเช่นใดก็ได้วรรณะเช่นนั้นโดยพลัน หวังเสียงเช่นใดก็ได้เสียงเช่นนั้นโดยพลัน หวังความสุขเช่นใดก็ได้ความสุขเช่นนั้นโดยพลัน

ข้อความต่อไปมีว่า

ลำดับนั้น ท่านพระอรุทตะดำริว่า โอหนอ ขอให้ทวดาทังปวงนี้ พึงมีร่างเชียว นุ่งผ้าเชียว มีผิวพรรณเชียว มีเครื่องประดับเชียว ฯ

ลำดับนั้น ทวดาเหล่านั้น ทราบความดำริของท่านพระอรุทตะแล้ว ล้วนมีร่างเชียว มีผิวพรรณเชียว นุ่งผ้าเชียว มีเครื่องประดับเชียว ฯ

ท่านพระอรุทตะจึงดำริต่อไปว่า โอหนอ ขอให้ทวดาทังปวงนี้มีร่างเหลือง ฯลฯ มีร่างแดง ฯลฯ มีร่างขาว มีผิวพรรณขาว นุ่งผ้าขาวมีเครื่องประดับขาว ฯ

ทวดาเหล่านั้น ทราบความดำริของท่านพระอรุทตะแล้ว สีของร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไปตามความดำริของพระอรุทตะ จนถึง ล้วนมีร่างขาว มีผิวพรรณขาว นุ่งผ้าขาว มีเครื่องประดับขาว ทวดาเหล่านั้น ตนหนึ่งขบร้อง ตนหนึ่งฟ้อนรำ ตนหนึ่งปรบมือ เปรียบเหมือนดนตรีมีองค์ ๕ ที่เขาปรับดีแล้ว ตีดังไพเราะ ทั้งบรรเลง

โดยนักดนตรีผู้เชี่ยวชาญ มีเสียงไพเราะ รั้าใจ ชวนให้เคลิบเคลิ้ม ดุดดึ่ม และน่ารื่นรมย์ ฉันทใด เสียงแห่งเครื่องประดับของเทวดาเหล่านั้น ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน มีเสียงไพเราะ รั้าใจ ชวนให้เคลิบเคลิ้ม ดุดดึ่ม และน่ารื่นรมย์ ฯ

ลองนึกภาพว่า จะสวยงาม ไพเราะ น่าฟังสักเพียงไร เพราะว่าเป็นเสียงเทพที่ขับร้อง และเทพพวกหนึ่งก็ฟ้อนรำ พวกหนึ่งก็ปรบมือ และยังมีเสียงเครื่องประดับของเทวดาเหล่านั้น ซึ่งไพเราะรั้าใจ ชวนให้เคลิบเคลิ้ม ดุดดึ่ม น่ารื่นรมย์ หวังที่จะเป็นอย่างนี้หรือเปล่า ถ้ายังไม่ดับกิเลสเป็นสมุจเฉต หรือไม่รู้จุดประสงค์ของการรักษาอุโบสถศีล ก็อาจจะมียหลายท่านที่หวังเพียงผลที่จะได้รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่น่าพอใจในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ

มีท่านผู้ใดที่ต้องการเครื่องประดับตกแต่งอย่างพวกเทวดาเหล่านั้นไปกายิกาบ้างไหม ไม่ต้องคอยจนถึงชาติต่อไป ในชาตินี้อยากได้อะไรบ้าง ซึ่งเป็นเครื่องประดับตกแต่ง

ข้อความต่อไปมีว่า

ลำดับนั้น ท่านพระอนุรุธะทอดอินทรีย์ลง เทวดาเหล่านั้นทราบว่ พระผู้เป็นเจ้าอนุรุธะไม่ยินดี จึงอันตรธานไป ณ ที่นั้น ฯ

ครั้งนั้น เป็นเวลาเย็น ท่านพระอนุรุธะออกจากที่เรือน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอบพระทานพระวโรกาส วันนี้ข้าพระองค์ไปยังวิหารที่พักกกลางวัน หลีกเร้นอยู่ ครั้งนั้นแล เทวดาเหล่านั้นไปกายิกามากมายเข้ามาหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่ ...

ต่อจากนั้นก็ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลถามว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มาตุคามประกอบด้วยกรรมเท่าไร เมื่อตายไปจึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่านั้นไปกายิกา ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อนรุทธะ มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง
ความเป็นสหายของเทวดาเหล่ามนาปกาธิกา ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดูกร
อนรุทธะ มาตุคามในโลกนี้ที่มารดาบิดาผู้มุ่งประโยชน์ แสวงหาความเกื้อกูล
อนุเคราะห์ เอื้อเอ็นดู ยอมยกให้แก่ชายใดผู้เป็นสามี สำหรับชายนั้น เธอต้องตื่น
ก่อน นอนภายหลัง คอยฟังรับใช้ ประพฤติให้ถูกใจ กล่าวถ้อยคำเป็นที่รัก ๑
ชนเหล่าใดเป็นที่เคารพของสามี คือ มารดา บิดา หรือสมณพราหมณ์ เธอสักการะ
เคารพนับถือบูชาชนเหล่านั้น และต้อนรับท่านเหล่านั้นผู้มาถึงแล้วด้วยอาสนะและน้ำ
๑ การงานใดเป็นงานในบ้านของสามี คือ การทำผ้าขนสัตว์หรือผ้าฝ้าย เธอเป็นคน
ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาอันเป็นอุบายในการงานนั้น
สามารถจัดทำ ๑ ชนเหล่าใดเป็นคนภายในบ้านของสามี คือ ทาส คนใช้ หรือ
กรรมกร ย่อมรู้ว่าการงานที่เขาเหล่านั้นทำแล้วและยังไม่ได้ทำ ๑ ย่อมรู้อาการของคน
ภายในผู้เป็นไข้ว่าดีขึ้นหรือทรุดลง ๑ ย่อมแบ่งปันของกินของบริโภคให้แก่เขาตามควร
๑ สิ่งใดที่สามีหามาได้จะเป็นทรัพย์ ข้าว เงิน หรือทอง ย่อมรักษาคุ้มครองสิ่งนั้นไว้
และไม่เป็นนักเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักดื่ม ไม่ผละญูทรัพย์ให้พินาศ ๑

เป็นอุบาสิกาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ เป็นผู้มั่งคั่ง
งดเว้นจากปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาท และการดื่มเมา
คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ เป็นผู้มีการบริจาค มีใจปราศจาก
มลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดี
ในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ๑

ดูกร อนรุทธะ มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล เมื่อตายไปย่อม
เข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่ามนาปกาธิกา ฯ

สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามีผู้หมั่นเพียร ขวนขวายอยู่เป็นนิตย์
เลี้ยงตนอยู่ทุกเมื่อ ให้ความปรารถนาทั้งปวง ไม่ยังสามีให้ขุ่นเคืองด้วยถ้อยคำ แสดง
ความหึงหวง และยอมบูชาผู้ที่เคารพทั้งปวงของสามี เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน
สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ประพฤติเป็นที่พอใจของสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหา

มาได้ นารีไดย่อมประพจน์ตามความชอบใจของสามีอย่างนี้ นารีนั้นย่อมเข้าถึงความเป็นเทวดาเหล่านานาปกาณียา ฯ

จบสูตรที่ ๖

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ผลของกุศลเท่านั้นที่จะนำมาซึ่งความสมปรารถนาในสิ่งทั้งปวง แต่ว่าไม่ควรเป็นผู้ที่รักษาศีลเพียงต้องการผลของกุศลที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โสณัฐพะ

อย่างท่านพระอนรุทธะ ในขณะที่เทวดาเหล่านั้นขับร้อง ฟ้อนรำ ประทับมือ และมีเสียงที่ไพเราะของเครื่องประดับต่าง ๆ ท่านทอดอินทรีย์ลง ท่านไม่ดู ท่านไม่มอง แต่สำหรับท่านที่รักษาอุโบสถศีล ยังอยากจะดู อยากจะมองสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้บ้างไหม นี่เป็นเครื่องเปรียบเทียบให้เห็นจิตใจของผู้ที่หมดกิเลสกับผู้ที่ยังมีกิเลส

ถึงแม้ว่ายังเป็นผู้ที่มีกิเลส แต่ถ้ารู้ตามความเป็นจริง เป็นปัญญาที่สามารถจะประจักษ์แจ้งแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ก็เป็นหนทางที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้

เวลาที่ท่านอนรุทธะทอดอินทรีย์ลง คือ ไม่มอง เทวดาเหล่านั้นก็ทราบว่ พระผู้เป็นเจ้าของอนรุทธะไม่ยินดี จึงอันตรธานไป ณ ที่นั้น เหมือนฝัน เห็นอยู่ แล้วก็หายวับไปกับตา

สภาพธรรมทุกอย่าง ไม่ว่าจะนารีนรมย์ยินดีสักเท่าไรก็ตาม ตามความเป็นจริง ก็เกิดขึ้นและดับไปทุกขณะ ไม่มีสักรูปเดียวนามเดียวที่จะตั้งยั่งยืนคงอยู่ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าเทพเหล่านั้นจะปรากฏและอันตรธานไป ไม่ปรากฏอีก แต่สภาพธรรมอื่นที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจที่สติดระลึก ก็สามารถที่จะรู้ถึงความแปรปรวน ความมีแล้วไม่มี คือ เกิดขึ้นแล้วก็หมดไปได้

ปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน อย่าให้ติดปกติ อย่าตื่นเต็นว่า ขณะนี้สติกำลังระลึกรู้ลักษณะของลมเย็น ๆ หรือว่าธาตุลมที่กำลังกระทบสัมผัส

ในขณะที่มีสภาพเย็นปรากฏที่กายตามปกติ และสติก็ระลึกรู้ในอาการเย็นนั้นที่กำลังกระทบสัมผัส หมดไปอย่างแน่นอนทีเดียว ถ้าอุปมา ก็เหมือนกับหายวับไปกับ

ตา เหมือนกันทุกรูป ทุกนาม ทุกขณะ เพราะฉะนั้น ถ้าอบรมเจริญสติจริง ๆ ก็จะทำให้รู้ชัดในความไม่เที่ยง และสภาพที่ไม่เที่ยงนั้นเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่กว่าปัญญาจะอบรมถึงขั้นที่จะแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ก็นาน และต้องมีความอดทนอย่างยิ่ง คือ ไม่ใช่เฉพาะในชาตินี้ชาติเดียว แต่จนกว่าปัญญาจะสามารถประจักษ์แจ้งแทงตลอดในความเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมที่ปรากฏตรงตามความเป็นจริง ในชีวิตธรรมดา ๆ นี้

๕๕๒

ส. อย่างขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ปัญญาที่จะรู้ว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น จะใช้คำอะไรก็ได้ จะใช้คำว่ารูปารมณฺ์ หรือสีลันวันณะต่าง ๆ หรืออะไรก็ได้ แต่หมายถึงลักษณะของสภาพของจริงซึ่งไม่ปรากฏทางอื่นเลยนอกจากทางตาเท่านั้น สภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเกิดดับ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และสภาพที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

ปัญญาขั้นนี้ เพียงขั้นนี้ นานใหมกว่าจะเกิดขึ้น เพราะว่าเป็นปัญญาจริง ๆ ซึ่งเกิดพร้อมสติที่ระลึกรู้ประจักษ์แจ้งแทงตลอด แยกขาดสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาออกจากสภาพธรรมอื่น เช่น การรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตาว่า เป็นโต๊ะ เป็นเก้าอี้ เป็นคน เป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ปัญญาที่ได้อบรมแล้วสามารถที่จะรู้ชัดในความแยกขาดจากกันของนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเกิดดับสืบทอดกันอย่างรวดเร็วจนไม่ปรากฏความเกิดดับ เพราะฉะนั้น ปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของรูปธรรมว่า ต่างกับนามธรรมที่รู้สีลันวันณะต่าง ๆ เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นสีลันวันณะต่าง ๆ เท่านั้น หาความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลในสีลันวันณะที่กำลังปรากฏนี้ไม่ได้ ปัญญาจะต้องสามารถที่จะรู้ชัดอย่างนี้จริง ๆ ว่า ในขณะที่กำลังเห็นขณะนี้ หาสัตว์ บุคคล ตัวตน ในสภาพของสีลันวันณะที่กำลังปรากฏไม่ได้เลย

แต่ไม่ใช่เพียงฟังและปัญญาขั้นนี้จะเกิดขึ้น ซึ่งกว่าปัญญาขั้นนี้จะเกิดขึ้น ต้องอบรมจริง ๆ ให้เป็นความรู้จริง ๆ ก่อนที่จะประจักษ์แจ้งแทงตลอดในความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม ก่อนที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระโสดาบันบุคคล

โดยมากเวลาที่ท่านได้ฟังเรื่องปัญญาขั้นต่าง ๆ ที่เกิดจากการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งท่านยังไม่ได้เกิดปัญญาอย่างนั้นเลย เพียงแต่ท่านรู้และเข้าใจว่า ปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมอย่างนั้นมีจริง ๆ เกิดได้จริง ๆ เมื่ออบรมแล้ว

เพราะฉะนั้น ท่านก็สงสัยว่า กำลังเห็นอยู่อย่างนี้จะรู้ได้อย่างไรว่า เป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น และปัญญาอย่างไรจึงจะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของรูปที่กำลังปรากฏทางตา ของนามธรรมซึ่งเป็นธาตุรู้ อาการรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตา

เมื่อปัญญาขั้นนั้นยังไม่เกิด ก็ย่อมสงสัยเป็นธรรมดาว่า จะรู้ได้อย่างไรในความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลในสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่ให้ทราบว่า ลักษณะของปัญญานั้นมีจริง เป็นปรมาัตถธรรม เมื่อยังไม่เกิด ก็อบรมไป จนกว่าจะถึงกาลที่สมควร ที่ปัญญาขั้นนั้น ๆ จะเกิดขึ้น ปัญญาขั้นนั้น ๆ จึงจะเกิดขึ้นได้

เพราะฉะนั้น ก็ให้เปรียบเทียบ อย่างท่านพระอนุรุธ ท่านเห็นสิ่งที่น่ารื่นรมย์ แต่ไม่ดู เป็นธรรมดาของท่านในขณะนั้น เป็นปกติของท่านในขณะนั้น แต่สำหรับท่านผู้รักษาอุโบสถศีล เว้นวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง เพราะฉะนั้น ก็ยังมีกิเลสอีกมากมายเหลือเกินที่จะต้องขัดเกลาด้วยการอบรมปัญญาให้รู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ใช่รักษาอุโบสถศีลโดยไม่อบรมเจริญปัญญา หรือโดยไม่รู้แม้จุดประสงค์ที่แท้จริงว่า การรักษาอุโบสถศีลนั้น เพื่ออบรมเป็นอุปนิสัยปัจจัยให้บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ในวันหนึ่ง

ถ้าทราบอย่างนี้ ท่านจะเห็นได้ว่า พระอรหันต์ทั้งหลายนั้น ควรที่จะกราบไหว้บูชาสักเพียงไร เมื่อเปรียบเทียบกันดูกับจิตใจของท่านที่รักษาอุโบสถศีล โดยยังไม่ถึงความเป็นพระอรหันต์ กิเลสผิดกันแล้วใช่ไหม แต่ถึงอย่างนั้น ท่านที่มีเจตนารักษาอุโบสถศีลแม้เพียงวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ก็เป็นที่น่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง ซึ่งท่านก็รู้จุดประสงค์ที่จะรักษาอุโบสถศีลว่า เพื่อที่จะได้อบรมอุปนิสัย พร้อมทั้งเจริญหนทางที่ปัญญาจะเกิดขึ้นรู้แจ้งชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏ โดยการอบรมเจริญสติปัญญานเป็นปกติ

อย่าลืมว่า การติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะมีมาก ทั้งภายนอก คือ ในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ซึ่งเป็นที่น่ารื่นรมย์ น่ายินดี น่าเพลิดเพลิน น่าปรารถนาที่จะดู นั่นเป็นการติดในรูปภายนอก แต่ไม่ใช่เพียงเท่านั้น

การติดในรูปภายใน คือ การประดับตกแต่งตัวเองก็มีมากมายด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นสภาพของกิเลสที่สะสมมามาก

ขออ่านจดหมายของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๑๑๐ หมู่ ๑ ตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

วันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ที่เคารพอย่างสูง

ผมได้เขียนจดหมายมาถึงท่านอาจารย์วันนี้ ผมใคร่อยากจะเล่าถึงการเจริญสติปัฏฐานของผม และถามปัญหาข้อข้องใจบางข้อ การปฏิบัติของผมนั้น ปัจจุบันนี้ผมได้รักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ ผมเองเป็นคนตาพิการ มองไม่เห็นหมดทั้ง ๒ ข้าง พอถึงวันพระ ผมก็ได้รับศีลทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยเป็นประจำทุกวันพระ และทำวัตรสวดมนต์ทุกเช้าหลังตื่นนอน และก่อนนอนทุกคืน ผมได้นั่งเจริญสมาธิเป็นบางครั้ง แต่ผมไม่ได้เข้าใจผิดจากคำสอนของท่านอาจารย์ เพราะสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นบุญกุศล ผมได้ฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์ครั้งหนึ่งว่า สิ่งใดที่เป็นกุศลให้รีบกระทำ บำเพ็ญขึ้น แต่อย่าให้มีตัวตนในขณะที่ทำ ผมพยายามฟังคำบรรยายของท่านเป็นประจำทุก ๆ วัน และผมปฏิบัติตาม และเจริญสติปัฏฐานอยู่ในเวลานี้ แต่การเจริญสติของผมไม่เหมือนเมื่อก่อน เพราะเมื่อก่อนนี้ สติวันหนึ่ง ๆ เกิดบ่อยครั้ง และปัญญาเห็นสังขารว่างกายนั้นเป็นรูปเป็นนาม เป็นสภาวะธรรมชนิดหนึ่ง ในขณะที่ปัญญาเข้าไปรู้ นั้น ไม่มีตัวตนจริง ๆ และจิตเป็นกุศลมาก

ผมลืมบอกท่านอาจารย์ว่า ที่ผมปฏิบัติเมื่อก่อนนั้น ผมได้อยู่ที่วัด แต่ละวันจิตอยากจะทำกุศลมาก และอัธยาศัยของผมรักในการสมถภาวนาเป็นอย่างมาก และรักในการวิเวกและสงบ นี่คือการที่ผมปฏิบัติ ปัจจุบันได้มาอยู่ที่บ้าน การอยู่บ้านไม่สบายในการปฏิบัติสมถะเลย แต่ไม่เป็นเครื่องกั้นแห่งการเจริญสติแต่อย่างไร

ผมใคร่ถามข้อข้องใจเป็นข้อ ๆ ดังนี้

ข้อ. ๑ ทั้ง ๆ ที่ผมเองก็รู้ว่า การเจริญสติเจริญอย่างไร อะไรคือรูป อะไรคือนาม ทั้ง ๆ ที่ก็ฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์ทุกวัน ทำไมสติไม่ค่อยเกิดเลย

ข้อ. ๒ แต่ก่อนนี้ผมอยู่วัด ได้จับพระพุทธรูปบ้าง อยู่ในวิหาร ในลานเจดีย์ และให้พระหรือเณรอ่านหนังสือให้ฟังบ้าง มีปัญหาอะไรก็ถามพระบ้าง สติทำไมเกิดได้บ่อยครั้ง ทำไมไม่เหมือนกับอยู่บ้าน

ข้อ. ๓ เมื่อได้สิ่งที่พึงปรารถนา เช่น ได้เสียงที่ไพเราะ ได้กลิ่นที่หอม และได้รับรสที่อร่อย แต่ทำไมมักจะหลงลืมสติ เมื่อได้รับสิ่งที่ไม่ชอบ หรือได้ยินเสียงคำหยาบคาย กลิ่นที่เหม็น ได้ลิ้มรสอาหาร หรือสัมผัสร่างกายอย่างที่ไม่ชอบ สติก็ไม่ค่อยเกิด

ข้อ. ๔ ขณะที่ได้รับอารมณ์ปานกลาง สติเกิดบ่อยครั้ง การเจริญสติของผมเวลานี้ไม่ค่อยจะได้ผล วันหนึ่ง ๆ บางครั้งสติเกิดครั้งเดียว ๒ ครั้งบ้าง บางวันไม่เกิดเลย จะเป็นด้วยสิ่งที่ไม่เป็นสัปปายะแก่การปฏิบัติ

ถ้าท่านอาจารย์มีเวลา ช่วยตอบส่วนตัวให้ทราบด้วย ถ้าไม่มีเวลา ตอบทางวิทยุก็ได้ ผมจะพยายามฟังคำบรรยายของท่าน และปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธเจ้าที่ท่านอาจารย์นำมาบรรยาย เพื่อให้เกิดสติปัญญา ละกิเลสต่อไป

ผมอยากจะฟังคำบรรยายของท่าน และคุยกับท่านอาจารย์ด้วยตัวจริง แต่ก็มาไม่ได้ เพราะตามองไม่เห็น

ด้วยความเคารพอย่างสูง

สุ. ท่านผู้ฟังท่านอื่นมีความเห็นประการใดบ้างไหม ในจดหมายฉบับนี้ ซึ่งท่านถามมาทั้งหมด ๔ ข้อ

ข้อ. ๑ ถามว่า ทั้ง ๆ ที่ผมเองก็รู้ว่า การเจริญสติ เจริญอย่างไร อะไรคือรูป อะไรคือนาม ทั้ง ๆ ที่ก็ฟังการบรรยายของท่านอาจารย์ทุกวัน ทำไมสติไม่ค่อยเกิดเลย

ผู้ฟัง ที่ท่านเจ้าของจดหมายกล่าวว่า ธรรมที่ท่านปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้ไม่ได้ผลนั้น ถ้าท่านฟังคำบรรยายเข้าใจแล้ว และทั้งหมดเท่าที่ผมฟังมา อาจารย์ก็บรรยายไปแล้วทั้งหมด คือ สติจะต้องมีเหตุมีปัจจัยจึงจะเกิดขึ้น ถ้าไม่มีเหตุปราศจากปัจจัยก็เกิดขึ้นไม่ได้ ท่านเจ้าของจดหมายกล่าวว่า เมื่อครั้งก่อนที่ท่านอยู่วัด ลูบคลำพระพุทธรูปบ้าง สนทนาธรรมกับพระเณรบ้าง สติของท่านเกิดบ่อยครั้ง ขณะที่ท่าน

อยู่วัดนั้น ลูปคำพระพุทธรูปก็ดี สันทนาธรรมก็ดี ขณะนั้นเป็นกุศลจิตได้ ขณะที่เป็นกุศลจิตนั้น สติก็เกิดขึ้น แต่ตอนนี้ท่านไม่ได้อยู่วัด ท่านอยู่ที่บ้าน โอกาสที่จะเห็นพระพุทธรูป หรือโอกาสที่จะสันทนาธรรม บางครั้งบ้านใกล้เรือนเคียงไม่มีใครสันทนาธรรมด้วย ก็ไม่ได้พูดถึงธรรมเลย เพราะฉะนั้น สติที่จะเกิดขึ้นนั้น โอกาสก็มีน้อยวันหนึ่งเกิดได้ครั้งหนึ่ง ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง นั่นก็เป็นความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว การเจริญสติปัฏฐานนี้ อาจารย์ก็เคยบรรยายไปแล้วในเรื่องสัปปายสัมปชัญญะ อยู่ที่ไหนสติเกิด บางแห่งสติก็ไม่เกิด นี่ก็สำคัญอยู่ เพราะฉะนั้น ขอให้เจ้าของจดหมายหาที่สัปปายะ สติจะได้เกิดมากหน่อย

สุ. ทุกท่านอย่าลืมว่า จุดประสงค์ของการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น เพื่อให้ปัญญาชัดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะว่าส่วนมากท่านผู้ฟังอาจจะปนสติกับสมาธิ ท่านจะมีความพอใจในความสงบ และเข้าใจว่าในขณะนั้นสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ ท่านเข้าใจว่า ท่านรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแล้ว แต่เป็นนามธรรมและรูปธรรมบางประเภท บางชนิดเท่านั้น ไม่ใช่ชีวิตตามปกติตามความเป็นจริงที่ไม่ได้อยู่ในวัด เพราะฉะนั้น การที่จะรู้เพียงบางนามบางรูปในบางสถานที่เท่านั้น ไม่เพียงพอแก่การที่จะชื่อว่า ปัญญาได้อบรมเกิดขึ้นชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแล้ว

ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ ที่ได้อบรมแล้ว จะเกิดพร้อมสติในขณะหนึ่งขณะใด และรู้ชัดแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้ทั้งสิ้น นี่เป็นปัญญาที่ควรจะต้องอบรมเจริญให้เกิดขึ้น จึงจะละการยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ ถ้าอยู่ที่วัด หรือบางสถานที่ และรู้สึกว่าจะสติเกิด แต่เวลาที่อยู่นอกวัดหรือบางสถานที่ รู้สึกว่าสติไม่เกิด แสดงให้เห็นชัดแล้วว่า ปัญญายังอบรมมาไม่พอที่จะเกิดขึ้นพร้อมสติที่รู้ชัดจริง ๆ ว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลเลย ทุกอย่างที่กำลังปรากฏ เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ซึ่งผู้หนึ่งผู้ใดไม่สามารถที่จะเลือกได้ว่า ให้อารมณ์ที่เป็นอิฏฐารมณ์เกิด หรือให้อารมณ์ที่เป็นอนิฏฐารมณ์เกิด

ชีวิตของท่านตามความเป็นจริงของแต่ละคนก็ย่อมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ที่จะให้เป็นตัวท่านจริง ๆ ในสถานที่นั้นจริง ๆ ในขณะนั้นจริง ๆ ซึ่งการที่จะดับกิเลสก็คือ ปัญญาต้องสามารถแทงตลอดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทุกประเภท ซึ่งท่านเคยยึดถือว่าเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล ไม่ใช่ว่าเลือกเฉพาะบางนามบางรูป พอถึงบางสถานที่ นามอื่น รูปอื่น ปัญญาที่ไม่สามารถเกิดขึ้นรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้

เพราะฉะนั้น ถ้ายังรู้ตัวว่า ชีวิตปกติประจำวันที่เป็นอยู่แล้ว คือ ไม่ใช่ที่วัด ปัญญาและสติไม่ได้เกิดขึ้นเพียงพอที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แต่ว่าที่จะละกิเลสได้ ปัญญาต้องเกิดขึ้นรู้ได้ เพราะฉะนั้น เมื่อรู้อย่างไม่รู้ในสถานที่ใด ก็อบรมเจริญสติระลึกรู้เนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าจะชินกับนามนั้น ๆ รูปนั้น ๆ

อย่างชีวิตที่บ้าน บางท่านบอกว่า วุ่นวายมากเหลือเกิน แต่จริงไหม เป็นชีวิตจริง ๆ หรือเปล่า ไม่ใช่ตัวตนจริงไหม เป็นนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น จริงหรือเปล่า ถ้าชีวิตจริง ๆ ของท่านยังอยู่ที่บ้าน เป็นคฤหัสถ์ที่ครองเรือนอยู่ ที่จะได้รู้ได้ก็ต้องอบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง และปัญญาก็จะเพิ่มขึ้น สติก็จะระลึก ปัญญาจะรู้ชัดขึ้นในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในชีวิตจริง ๆ ของท่านได้

แต่ถ้ายังหวังอยู่ว่า จะไปที่อื่นชั่วคราว ก็ขอให้เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน และเวลาที่ไม่อยู่ที่นั่น กลับมาหลงลืมสติ ก็ให้รู่ว่านี่คือตัวจริงของท่าน คือการที่ยังมีกิเลสมากมายเหลือเกินและมีชีวิตจริงอย่างนี้ พร้อมกับที่หลงลืมสติ และปัญญาก็ยังไม่ได้รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่จะละการยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

เพราะฉะนั้น จะมีใครทราบดีกว่าตัวท่านว่า ชีวิตจริงของท่านเป็นอย่างไร เป็นแบบไหน แม้แต่ตัวท่านเองทราบไหมว่า ชีวิตจริง ๆ ของท่านเป็นอย่างไร ก็คือเดี๋ยวนี้ กำลังอยู่ที่นี้ นี่คือนิเวศน์ชีวิตจริงของท่าน ท่านที่ไม่ใช่บรรพชิต นี่คือนิเวศน์ชีวิตจริง ๆ ของ

ท่านในขณะนี้ ที่จะต้องอบรมเจริญปัญญาจนกระทั่งสามารถที่จะรู้ชัดในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลได้

เมื่อยังไม่รู้ และจะต้องรู้ ก็อบรมเสียให้รู้ตามปกติตามความเป็นจริง แต่ถ้ายังหวัง ยังคอย ที่จะไปรู้เพียงบางนามบางรูปในบางสถานที่ นั้นไม่พอเลยกับการที่จะอบรมปัญญาให้ประจักษ์แจ้งในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยทั่ว โดยละเอียด

เมื่อใดที่สติเริ่มเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เมื่อนั้นก็แสดงให้เห็นว่า วันหนึ่งจากการอบรมอย่างนี้ สติจะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั่วขึ้น ละเอียดขึ้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ สติจะต้องระลึกถึงลักษณะของรูปธรรมและนามธรรมทั่วขึ้นและละเอียดขึ้น จึงจะเพิ่มความรู้ขึ้นเป็นปัจจัยให้เกิดการละคลายมากขึ้น จึงจะแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเกิดดับสืบต่อกันว่า เป็นลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่างจึงจะประจักษ์ว่า สภาพธรรมใดเกิดแล้วดับ

สำหรับปัญหาข้อ ๒ ก็คงจะโดยนัยเดียวกัน

ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทุกขณะเลย ลักษณะใดที่สติยังไม่ได้ระลึก ก็ควรที่จะระลึกไว้ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่วัด หรือที่ไหนก็ตาม เพื่อเป็นการอบรมเจริญปัญญาให้รู้ทั่ว ให้รู้นามและรูปละเอียดขึ้น

ข้อ. ๓ ที่ท่านถามว่า เมื่อได้สิ่งที่พึงปรารถนา เช่น ได้เสียงที่ไพเราะ ได้กลิ่นที่หอม และได้รับรสที่อร่อย แต่ทำไมมักจะหลงลืมสติ

ก็เพราะว่าไม่ได้อบรมเจริญสติให้ทั่ว เพราะฉะนั้น พออารมณ์ประณีตทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายปรากฏ เลยหลงลืม แต่ถ้าเริ่มระลึกบ่อยๆ ก็ชิน ไม่ว่าจะรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ประณีตสักเท่าไร สติก็สามารถที่จะเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นได้

๕๕๓

ส. เพราะฉะนั้น ที่ท่านสงสัยว่า เวลาได้สิ่งที่พึงปรารถนา เช่น ได้ยินเสียงที่ไพเราะ ได้กลิ่นที่หอม และได้รับรสที่อร่อย ทำไมจึงมักจะหลงลืมสติ ก็เพราะเหตุว่า อบรมเจริญสติยังไม่ทั่ว แต่เมื่อใดที่สติเริ่มเกิดระลอกทั่วขึ้น แม้ว่าจะเป็นอารมณ์ที่ประณีต เป็นเสียงที่ไพเราะ เป็นกลิ่นที่หอม เป็นรสที่อร่อย สติและปัญญาก็สามารถที่จะเกิดขึ้นรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมนั้นได้

ท่านถามต่อไปว่า เมื่อได้รับสิ่งที่ไม่ชอบ หรือได้ยินเสียงหยาดคาย กลิ่นที่เหม็น ได้ลิ้มรสอาหารหรือสัมผัสทางกายอย่างที่ไม่ชอบ สติก็ไม่ค่อยเกิด

แสดงให้เห็นว่า การอบรมเจริญสติยังไม่ทั่ว ยังไม่ละเอียด เพราะฉะนั้น เวลาที่ได้รับอารมณ์ที่ไม่พอใจ เช่น เสียงหยาดคาย กลิ่นที่เหม็น ลิ้มรสอาหารหรือสัมผัสทางกายอย่างที่ไม่ชอบ สติจึงไม่ค่อยเกิด แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปฏิฐานจริง ๆ สติและปัญญาก็สามารถจะเกิดรู้ชัดได้

คำถาม ข้อ. ๔ ที่ว่า ขณะที่ได้รับอารมณ์ปานกลาง สติเกิดบ่อยครั้ง

ต่อไป เมื่อเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปฏิฐานแล้ว จะเห็นได้ว่า สติและปัญญาไม่ได้เลือกอารมณ์เลย ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ที่ประณีต ไม่ประณีต หรือปานกลาง สติและปัญญาที่ได้เจริญอบรมแล้วก็สามารถเกิดขึ้นรู้ชัดในลักษณะของอารมณ์นั้น ๆ ได้

ถ้าเรียนถามแต่ละท่านที่ได้อบรมเจริญสติปฏิฐานแล้ว คำตอบของท่านคงจะไม่เหมือนกัน บางท่านสงสัยว่า อารมณ์ปานกลางนี้รู้ยาก แต่เวลาที่เป็นอารมณ์แรง สติเกิดระลอก เป็นอย่างนั้นบ้างไหม

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่แตกต่างกันมีเหตุปัจจัยที่สติพร้อมที่จะเกิดเมื่อไร สติก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น รู้อารมณ์นั้น แต่ยังไม่พอ ยังไม่ละเอียด ยังไม่ทั่ว เพราะฉะนั้น จึงปรากฏเป็นความหลงลืมสติในขณะที่ได้รับอารมณ์ที่ประณีตบ้าง ในขณะที่ได้รับ

อารมณ์ที่ไม่เป็นที่พอใจบ้าง หรือในขณะที่ได้รับอารมณ์ที่ปานกลางบ้าง แต่ก็เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมไปเรื่อย ๆ จนกว่าสติจะเกิดพร้อมปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ อย่างห้วง หรืออย่างกังวลถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว คือ ขณะที่หลงลืมสติที่ผ่านไป ไม่ว่าจะมากน้อยประการใด เพราะว่ามันเป็นลักษณะของตัวตน

วิธีเดียวที่จะแก้ หรือช่วยให้ละคลายการยึดถือสภาพธรรมนั้น ๆ ซึ่งแม้ขณะที่หลงลืมสตินั้น ก็ไม่ใช่ตัวตนเลย แต่ว่าเป็นไปกับตัวตนที่ยึดถือในสภาพธรรมที่ปรากฏเพิ่มขึ้น เพราะว่าไม่ได้ละคลาย สติและปัญญาไม่ได้เกิด เพราะฉะนั้น ทางเดียว คือ ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้นต่อไปทันที เช่น เมื่อครูนี้อาจจะหลงลืมสติไปนานมากทีเดียวสำหรับบางท่าน หหมดไปแล้ว เพราะฉะนั้น จะทำอย่างไร ก็ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ทันที เท่านั้นเอง

บางทีเวลาที่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรม แต่เพราะว่ายังไม่ใช่ปัญญาที่รู้ชัด เวลาสติที่ระลึกรู้ลักษณะของนามหรือรูปนั้นดับไป ความสงสัยก็เกิดขึ้นว่า เป็นลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรม หรือแม้ในขณะนี้ บางท่านอาจจะกำลังระลึก และเกิดสงสัยว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาเป็นลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรม

หลายท่านมักจะถามว่า สิ่งปรากฏทางตาที่เป็นรูปธรรมไม่ปรากฏ แต่ปรากฏเป็นคน เป็นวัตถุ เป็นสิ่งต่าง ๆ รูปธรรมที่ปรากฏทางตาที่เป็นแต่เพียงรูปารมณ์หรือสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้นไม่เคยปรากฏกับเขาเลย แต่ความจริง รูปารมณ์หรือสิ่งที่ปรากฏทางตากำลังปรากฏอยู่ เวลาที่ลืมตาเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด มีสภาพที่รู้สึณวัณณะทางตาขณะใด ขณะนั้นรูปธรรม ของจริงชนิดหนึ่งปรากฏให้รู้ทางตา

แต่ผู้นั้นยังไม่ได้อบรมเจริญปัญญาถึงขั้นที่จะแยกว่า สิ่งปรากฏทางตานั้น ไม่ใช่การที่รู้ความหมายของสิ่งที่ปรากฏทางตา เมื่อปัญญายังไม่สามารถที่จะแยกขาดได้ และความที่เคยยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาว่า เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เสมอ ท่านผู้นั้นก็เกิดความสงสัยว่า รูปารมณ์ที่ปรากฏทางตาไม่เคยปรากฏกับเขาเลย เพราะฉะนั้น บางคนอาจจะไปแสวงหารูปารมณ์ว่าเป็นอย่างไร แต่ความ

จริงไม่ใช่สิ่งที่จะต้องไปแสวงหา เพราะว่าเป็นสิ่งที่กำลังปรากฏอยู่ แต่ปัญญาก็ต้อง
ระลึกรู้จนสามารถแยกขาดจากที่เคยยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาว่า ไม่ใช่การรู้ว่
สิ่งนั้นเป็นอะไร ซึ่งเป็นสภาพรู้ทางใจ

อย่างเวลาที่เห็นเป็นคน กำลังเห็นอยู่ ตามปกติก่อนที่จะเจริญสติปัฏฐานก็เห็น
เป็นคน เห็นเป็นรถ เห็นเป็นดอกไม้ เห็นเป็นโต๊ะ เห็นเป็นเก้าอี้ นี่คือ ก่อนเจริญสติ-
ปัฏฐานที่จะรู้ว่า สภาพที่ปรากฏทางตานั่น เพียงเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา
เพราะฉะนั้น เมื่อเห็นที่ไรก็ยังคงเป็นคนอยู่

การอบรมเจริญปัญญา อย่างลืมน่า ปัญญา คือ จุดมุ่งหมายของการอบรม
เจริญสติปัฏฐาน ซึ่งจะต้องมีการระลึกรู้ในสิ่งที่เห็น และสภาพที่ระลึก คือ สติ
ขณะที่กำลังระลึกรู้เป็นสติ แต่ว่าปัญญาที่รู้ชัดยังไม่เกิด ก็ยังไม่สามารถแยกขาดใน
รูปที่ปรากฏทางตาว่า ไม่ใช่การรู้ว่าเป็นคนหรือเป็นสัตว์

เพราะฉะนั้น ระลึกในขณะที่กำลังเห็นให้รู้จริง ๆ ว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทาง
ตาบ่อย ๆ เนื้อ ๆ จนกระทั่งเป็นความรู้จริง ๆ ได้ ซึ่งช่างนานเสียเหลือเกิน แต่ขณะที่
อบรมไป ความรู้จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น การระลึกได้ในสิ่งที่ปรากฏทางตาว่า เป็นแต่เพียง
สิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น จะเพิ่มการระลึกถึงความจริงของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา
ขึ้นทีละน้อย ๆ น้อยมากจริง ๆ แต่ว่าเป็นของจริงและเป็นปกติ ซึ่งวันหนึ่งก็จะทำให้
เกิดปัญญาที่รู้ชัด แยกขาดลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตาออกจากรูปธรรม
และนามธรรมทางอื่นได้ แต่ละทาง แต่ละทวาร แต่ต้องตรงต่อสภาพธรรมที่ปรากฏ
และไม่กั้นสติ ไม่มัวห่วงว่า อยู่ที่นี่สติเกิดน้อย อยู่ที่นี่สติเกิดมาก

สติจะเกิดมากเกิดน้อยก็แล้วแต่ปัจจัยที่สะสมมา เมื่อยังเป็นผู้ที่อบรมน้อย คือ
เพียงรู้ลักษณะของบางรูปบางนาม เพราะฉะนั้น เวลาที่มีปัจจัยของนามอีกรูปอื่น
มากมายซึ่งสติไม่เคยระลึก สติก็ไม่เกิด และท่านก็สงสัยว่า ทำไมอยู่ที่บ้านสติจึงไม่
ค่อยเกิด ก็เพราะเหตุว่าท่านไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติที่บ้าน แต่เมื่อเป็นผู้ที่
มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานที่บ้าน ก็เป็นผู้ที่ชินกับการที่สติจะระลึกรู้ลักษณะของ

นามธรรมและรูปธรรมต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ตัวตนเลยทั้งหมด และก็ขึ้นขึ้นที่จะรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ว่าจะป็นรูปธรรมใดนามธรรมใดก็ตาม

ถ. ผมเคารพและรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์เป็นอย่างมาก ผมฟังเทปแทบทุกวัน วันละหลาย ๆ ชั่วโมง แต่ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่ผมไม่เข้าใจ เรื่องที่ผมสงสัย คือ เรื่องรูปไหว หรืออาการไหวของแขน สมมุติว่า มือซ้ายกำลังแกว่ง และมีมือขวามาถูกมือซ้าย ก็รู่ว่านี่เป็นสภาพไหว โดยที่มือขวาเป็นมือที่รู้ อย่างนี้ไม่สงสัย หรือว่าถ้าเอามือขวาไปจับแขนซ้าย ก็รู้สึกว่ามีสภาพตึง อย่างนี้ก็ไม่สงสัย แต่ถ้าเอื้อมแขนขวาไปโดยที่ไม่มีอะไรมาถูกต้อง มาสัมผัส อย่างนี้จะเป็นการรู้ธาตุลม ซึ่งเป็นธาตุไหว หรือเป็นอาการตึงบ้าง ไหวบ้าง ผมยังไม่เข้าใจ คือ ไม่มีอะไรมาถูกอะไร ไม่ได้มีการสัมผัสอย่างชัดเจน ที่ผมสงสัย คือ ไม่มีผัสสะอย่างชัดเจนเกิดขึ้น แต่ก็ป็นไหวเหมือนกัน ซึ่งสติก็สามารถจะระลึกได้ ใช่ไหม

สุ. ท่านสงสัยถูกต้องที่ว่า จะก้าวไปก็ดี หรือจะยื่นมือออกไปก็ดี ไม่มีอาการของรูปไหวปรากฏ หรือแม้แต่การยื่นที่รู่ว่าทรงตัวอยู่ แต่ว่ารูปใดกำลังปรากฏสำหรับผู้ที่ยอมรับเจริญสติปัฏฐานนั้น ต้องตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เมื่อรูปไหวในขณะที่ยื่นแขนออกไป เหยียดแขนออกไปไม่ปรากฏ จะไปพากเพียรที่จะรู้ว่าเป็นรูปไหวได้ไหม แต่ละรูปก็เกิดขึ้นและดับไปอย่างรวดเร็ว รูปอื่นเกิดมีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ แต่สติไม่ระลึก เพราะว่าจะพยายามไปรู้รูปไหวซึ่งไม่ปรากฏ เพราะฉะนั้น จึงไม่สามารถที่จะประจักษ์ในลักษณะของรูปไหวในขณะที่ยื่นมือหรือเหยียดมือออกได้

แต่ถ้าปัญญาได้อบรมเจริญแล้ว ทุกรูปสามารถที่จะปรากฏได้ แม้ในขณะที่กำลังก้าวเดิน ลักษณะอาการของรูปไหวที่อยู่ภายในกาย ไม่ใช่ภายนอก โดยมากท่านผู้ฟังเห็นรูป สีสี่ปรากฏทางตา มีสัญญาความจำว่า กำลังก้าวไป จึงรู้สึกว่าเป็นรูปที่ไหวไป หรือว่าเวลาที่เห็นพัดลมหมุน ก็รู้สึกว่ไหวไป แต่ความจริงแล้ว รูปไหวที่จะรู้สึกได้ จะต้องปรากฏที่กายปสาท ซึ่งกายปสาทนั้นซึมซาบอยู่ทั่วทั้งตัว เป็นความจริง ใช่ไหม ลักษณะของกายปสาท

เพราะฉะนั้น การที่จะรู้รูป รู้ได้ทั้งภายในและภายนอกเมื่อปรากฏ แต่ถ้าไม่ปรากฏ อย่าได้เข้าใจหรือนึกภาพขึ้นมาเองว่า กำลังเหยียดแขนออกไปก็ดี หรือว่า กำลังก้าวเท้าไปก็ดี มีรูปไหวปรากฏ รูปไหวมีจริง เป็นลักษณะของธาตุลม ธาตุดินไม่ไหว ธาตุไฟไม่ไหว แต่ลักษณะของธาตุลมนั้น เป็นลักษณะที่ไหวหรือเคลื่อนไหว ถ้าขณะนั้นไม่มีปัจจัยที่จะให้ปรากฏเป็นอารมณ์ แต่มีลักษณะของรูปอื่นกำลังปรากฏ อย่างเวลาที่ก้าวเท้าไป ต้องมีการกระทบกับอ่อนหรือแข็งปรากฏมากกว่าอาการของรูปไหวในขาที่ก้าวไป หรือว่าในแขนที่เหยียดออกไป เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ไปเลือกหรือไปจงใจที่จะให้เป็นปัญญาในธาตุไหว ซึ่งกระทบกันกับกายปสาทที่สัมผัสอยู่ทั่วกาย และปรากฏในลักษณะของธาตุไหวในภายในขึ้น เพราะว่าต้องเป็นลักษณะของธาตุไหวในภายในของแขนที่ไหวไป

ถ. หมายความว่า ขณะที่เราเหยียดแขนออกไป มีกายปสาท

ส. กายปสาทเป็นรูปที่เกิดเพราะกรรมเป็นสมุฏฐานทำให้เกิดขึ้น และรูปไวนี้อีกเกิดดับสลับต่อไปเรื่อย ๆ รูปไหวซึ่งเกิดขึ้นเพราะจิตก็มี วาโยธาตุเกิดขึ้นเพราะจิตที่มีความปรารถนาที่จะไหวไป หรือเมื่อจิตเป็นปัจจัยเป็นสมุฏฐานให้รูปไหวเกิดขึ้นเหยียดแขนไป หรือที่ขาก้าวเท้าไป ก็มีรูปไหวซึ่งเกิดขึ้นเพราะจิต แต่จะรู้ได้ด้วยกายปสาทซึ่งสัมผัสอยู่ทั่วทั้งตัว ไม่ใช่รู้ได้ทางตา

ถ. เพราะฉะนั้น ในขณะนั้นจะต้องมีกายผัสสะ

ส. แน่นอน

ถ. สมมุติว่า ผมเหยียดแขนซึ่งกำลังงอ หรือคู้แขนเข้า ความจริงกล้ามเนื้อที่ตรงนี้หดตัว เคลื่อนไหวตรงนี้ แต่กลับทำให้ปลายแขนไหว แต่รูปตรงนี้เหมือนกับมาเกิดสัมผัสกันตรงนี้ กล้ามเนื้อตรงนี้หดตัวทำให้ปลายนิ้วกระดิก เพราะฉะนั้น ตรงนี้มีกายสัมผัส แต่ว่าไปไหวส่วนอื่น

ส. อาจจะเป็นหลักวิชาที่ได้ศึกษามา แต่เรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน สติชั่วขณะที่เกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏชั่วขณะ เร็วมาก

และก็ตรงต่อความจริงด้วยว่า ตรงไหนก็ตรงนั้น ไม่มีการนึกล่วงหน้าไว้ก่อนว่า กล้ามเนื้อที่นี้จะทำให้ส่วนไหนหด

ถ. การที่จะเคลื่อนไหวไปด้วยจิต เช่น เราจะเอื้อมมือไปหยิบแก้วน้ำมาดื่ม อาจารย์กล่าวว่า เพราะจิต บางคนเป็นโรคบางชนิด มือเขาสั่น สั่นไปด้วยเอื้อมไปด้วย ไม่ได้มีความอยากจะสั่นอะไรเลย ด้วยจิตอะไรที่ว่า มือจะต้องสั่นไปด้วย

ส. ก็เลยสงสัยว่า รูปมือที่สั่นเกิดจากสมุฏฐานอะไร ใช่ไหม

ถ. ก็ไม่จำเป็นจะต้องสั่น

ส. สั่นแล้ว เพราะสมุฏฐานอื่น ไม่ใช่เพราะจิตเป็นสมุฏฐาน รูปที่เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน คือ รูปที่ไหวไปเพื่อจะหยิบสิ่งหนึ่งสิ่งใด เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน แต่การสั่นไม่ได้เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน เกิดเพราะสมุฏฐานอื่น ซึ่งเกิดร่วมกันได้ อุดุเป็นสมุฏฐานก็ได้

ในร่างกายของแต่ละคน นอกจากมีรูปที่เกิดเพราะกรรมเป็นสมุฏฐาน รูปที่เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน ยังมีรูปที่เกิดเพราะอุดุ ความเย็นความร้อนเป็นสมุฏฐาน และมีรูปที่เกิดขึ้นเพราะอาหารเป็นสมุฏฐาน

ถ. คือ ปกติก็ไม่สั่น และคนนั้นก็เลยไม่อยากสั่น แต่ก็ต้องสั่น

ส. เกิดเพราะอุดุหรืออาหารเป็นสมุฏฐานจึงเกิดการสั่นของมือขึ้น โดยที่ไม่ได้ตั้งใจจะให้สั่น แต่เวลาตั้งใจจะสั่นมือ นั่นก็เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐานได้

ถ. กายปสาทซึมซาบไปทั่วทั้งร่างกาย เท่าที่ผมทราบ มีเว้นบางแห่ง

ส. ใช่

ถ. เช่น ที่ผม ที่เล็บ

ส. ถูกต้อง

ถ. และที่บางส่วนในลำไส้ ถ้าส่วนไหนที่ไม่มีความรู้สึกเจ็บ แสดงว่าไม่มีกายปสาท

ส. ไม่มีกายปสาท เช่น ปลายเล็บ ปลายผม

ถ. ขอโทษ ผมเป็นหมอ เวลาชูดมดลูก เราจับปากมดลูกด้วยคีม และดึงมาแรงพอสมควร คนไข้จะไม่เจ็บอะไรเลย เวลาจะตัดปากมดลูกเพื่อจะเอาชิ้นเนื้อไปตรวจว่าเป็นมะเร็งไหมจะไม่รู้สึกเจ็บ หรืออวัยวะบางแห่งเช่นตับ เวลาเจาะตับจะมีความรู้สึกเจ็บตรงที่เยื่อหุ้มตับเท่านั้น ถ้าเข้าไปในตับแล้ว จะแทงซ้ายแทงขวาที่ไม่เจ็บ

ส. ถูกต้องตรงตามธรรมแล้วว่า ส่วนใดที่ไม่มีกายปสาท ส่วนนั้นก็ไม่ใช่ปัจจัยให้เกิดกายวิญญูณที่จะให้เกิดสุขเวทนาหรือทุกขเวทนา

ถ. ก็ว่าซึบซาบทุกแห่งของร่างกาย

ส. ซึบซาบนี้โดยทั่วไป แต่ต้องมีเว้นในส่วนที่ไม่เป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึก เพราะกายปสาทไม่เกิดในส่วนนั้น ๆ ในที่นั้น ๆ

ถ. ผมคิดว่า ธรรมกับวิทยาศาสตร์จะต้องตรงกัน และทางธรรมก็จะจริงยิ่งกว่าเสียอีก

ส. ที่ทรงแสดงไว้ละเอียดจริง ๆ ว่า ที่ไหนไม่มีกายปสาท แต่เมื่อพูดโดยทั่ว ๆ ไป กว้าง ๆ ยังไม่ได้กล่าวถึงส่วนที่เว้น ก็ให้ทราบว่า ที่หนุก็มีกายปสาท ที่ตาก็มี ที่หน้าก็มี ที่แขนก็มี ในตัวก็มี เว้นแต่ส่วนที่ปลายผม ปลายเล็บ

ถ. อวัยวะภายใน มีความรู้สึกเจ็บไม่เท่ากัน

ส. ตรงไหนก็ตามแต่ ซึ่งไม่ใช่ปัจจัยให้เกิดสุขเวทนาหรือทุกขเวทนา ตรงนั้นไม่มีกายปสาท

ถ. ในขณะที่กำลังเห็น พอเห็นแล้ว สติก็ระลึกว่า เป็นสภาพที่ไม่รู้ แต่บางครั้งจะมีความรู้สึกว่ามีหลายสี นี่เป็นสภาพรู้ทางใจใช่ไหม หรือว่าเผลอก็เป็นเหลี่ยม หรือว่าเป็นกลม

ส. ถ้ารู้ว่าเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ไม่เพ่งเล็งนิมิตอนุพยัญชนะ สีสัน ฐานฐาน รูปร่างใด ๆ นั้นเป็นการที่จักขุวิญญูณกำลังรู้รูปารมณที่ปรากฏทางตา

ถ. ถ้ารู้ว่าเป็นสีที่แตกต่างกันอย่างไร สติก็ระลึกว่า เป็นสภาพรู้ทางใจหรือ

ส. ทางใจนี้เกิดสับต่อเร็วมาก แยกไม่ออกสำหรับปัญญาที่ยังไม่คมกล้าเวลานี้ ในขณะที่มีจักขุทวารวิถิเกิดขึ้นและดับไป มโนวิถิเกิดสับต่อคั่นอยู่ระหว่างจักขุ-

ทวารวิถี โสตทวารวิถี การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรสต่าง ๆ อยู่เรื่อย ๆ โดยที่ไม่ปรากฏเลย เพราะความรวดเร็วนี้เอง

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญา ปัญญาสามารถจะเกิดขึ้นได้แน่นอน รู้ชัดได้จริง ๆ แต่ไม่ใช่ประเดี๋ยวเดียว หรือเพียงชั่วที่ฟัง

ถ. ผมเข้าใจว่า เกิดยากมาก ผมก็พยายามอบรมสติตามที่อาจารย์พร่ำสอน เสียงก็เหมือนกัน ขณะที่มิเสียงปรากฏ ก็ได้ยินเสียง ซึ่งบางครั้งสติดระลึก บางครั้งก็คล้าย ๆ ว่า มีเสียงหลายเสียง เสียงสูง เสียงต่ำ เสียงแฉ็ด ๆ ก็มี

ส. จะเป็นเสียงอย่างไรก็ตาม ให้รู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางหูเท่านั้น นี่คือ ลักษณะสภาพความจริงของเสียงที่กำลังปรากฏ

ถ. เสียงดัง เสียงเบา เสียงสูง เสียงต่ำ เป็นเรื่องของทางใจ

ส. เป็นเรื่องของจริง ซึ่งเมื่อปรากฏแล้วก็หมดไป ส่วนการที่จะไปคิดว่า เสียงดัง เสียงเบา เสียงอะไรนั้น เป็นเรื่องภายหลัง เพราะว่าเสียงเกิดปรากฏแล้วก็ดับไปอย่างรวดเร็ว ตามความเป็นจริงของเสียงนั้น ๆ

ถ. ถ้าจะระลึกรู้ ก็เป็นการรู้นามคนละทางกับได้ยิน ได้ไหม

ส. ได้ และควรที่จะต้องรู้ด้วย ถ้าไม่รู้ ก็แยกไม่ออก

๕๕๔

ส. เพราะฉะนั้น ปัญญาจะต้องอบรมโดยละเอียด โดยทั่วจริง ๆ และเครื่องพิสูจน์สำหรับท่านที่ไปอยู่ในบางสถานที่และคิดว่าอบรมรู้สภาพของนามธรรมและรูปธรรมมากแล้ว ก็คือ ไม่ว่าท่านจะอยู่ ณ สถานที่ใด สติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริงได้ไหม เมื่อใดที่สติเริ่มเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เมื่อนั้นแสดงให้เห็นว่า วันหนึ่งจากการอบรมอย่างนี้ สติจะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั่วขึ้น ละเอียดขึ้น เป็นปัจจัยให้เกิดการละคลายมากขึ้น จึงจะแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นสืบต่อกัน และประจักษ์ว่า สภาพธรรมใดเกิดแล้วดับ

ถ. ผมขอเรียนถามว่า พองยุบนี้เป็นรูปนามหรือเปล่า หรือเป็นอะไร ปัญหานี้ถกเถียงกันมาก ผมถกเถียงแล้วก็ไม่เข้ากับคนอื่นเขา คนอื่นเขาว่าเป็นทั้งรูปทั้งนามบ้าง ผมก็บอกว่า ไม่ใช่ทั้งรูปทั้งนาม ผมก็อธิบายไม่ค่อยได้ ขอความกรุณาอธิบายเรื่องนี้ให้แจ่มแจ้งด้วย

ส. เป็นรูปอะไร น่าคิดใช่ไหม ถ้าจะว่าเป็นรูป เป็นรูปอะไร ถ้าจะว่าเป็นวาโยธาตุ ทุกท่านกำลังนั่งอยู่ หรือบางท่านอาจจะยืน มีรูปใดปรากฏให้รู้ ทันทีที่สติเกิดสติจะระลึกถึงลักษณะของรูปใดโดยไม่ต้องจงใจ หรือเจาะจงที่จะคิดว่า จะต้องไปรู้รูปอย่างนั้น รูปอย่างนี้ แต่ว่าทันทีที่สติเกิด จะมีลักษณะอาการของรูปจริง ๆ ปรากฏซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นอนัตตา เพราะกำลังปรากฏ ระลึกตรงลักษณะของรูปนั้นจริง ๆ

การที่จะระลึกถึงลักษณะของรูปที่พองหรือยุบ จะเป็นในอาการเดียวกับการที่ไปเข้าใจว่า เวลาที่ยกมือ หรือก้าวขาไปเป็นรูปไหว ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม เกิดร่วมกันจริง แต่มีลักษณะที่ต่างกันไป ธาตุดินมีลักษณะที่แค้นแข็ง ธาตุน้ำมีลักษณะที่ไหลหรือเกาะกุม ธาตุไฟมีลักษณะที่เย็นร้อน ธาตุลมมีลักษณะที่ตึงหรือไหว ถ้านั่งเฉย ๆ ไม่รู้สึกตึง ก็อย่าพยายามไปรู้ธาตุลม เพราะว่าไม่มีอาการที่ปรากฏ หรือว่าถ้ายกมือขึ้น

หรือก้าวไป แต่ว่าลักษณะของธาตุไหวจริง ๆ ไม่ได้ปรากฏ ก็อย่าพยายามที่จะเข้าใจ หรือคิดเองว่า ได้รู้ลักษณะของธาตุไหวเพียงโดยการที่เข้าใจว่า เมื่อก้าวไปก็ต้องมีรูปไหว

ธาตุลมมีจริง จึงได้ไหวไปเป็นอาการก้าวได้ แต่ลักษณะของธาตุลมนั้นจะปรากฏที่กายปสาท เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เป็นอาการส่วนใหญ่ที่พองขึ้นหรือยุบลง แต่ต้องเป็นลักษณะของวาโยธาตุ ส่วนที่ไหวจริง ๆ ในรูปซึ่งกระทบกับกายปสาท จึงจะเป็นรูปที่เป็นปรมัตถธรรมซึ่งมีลักษณะปรากฏจริง ๆ และเมื่อปัญญาจะลึกรู้ ก็ละการที่จะยึดถือว่า สภาพนั้นเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ตามปกติเช่นเดียวกับรูปอื่น ๆ

อาการไหวขึ้นมีจริง แต่ว่าการที่จะรู้ลักษณะของวาโยธาตุซึ่งอยู่ภายใน ก็จะต้องรู้ด้วยกายปสาทในส่วนที่กำลังกระทบแล้วไหว เฉพาะลักษณะของวาโยธาตุนั้น เท่านั้นในขณะนั้น

อย่างเวลาที่ไหวไปโดยการก้าวขาที่ดี เหยียดมือออกไปก็ดี กายปสาทที่มีอยู่ที่แขนข้อมืออยู่ทั้งหมด ไม่ได้กระทบกับธาตุลมซึ่งเป็นอาการไหว พอที่จะให้เกิดอาการของธาตุลมปรากฏให้รู้ได้ เพราะฉะนั้น เพียงแต่นี้ก็รู้เอาว่า ขณะที่เหยียดแขนออกไปเป็นปรมัตถธรรม เป็นธาตุลม เป็นการรู้ธาตุลม นั้นไม่ถูก เพราะว่าจริง ๆ แล้ว ไม่มีลักษณะของธาตุลมปรากฏ เป็นแต่เพียงความทรงจำเท่านั้นเองว่า เป็นอาการที่ไหวไป ฉันทใด ความทรงจำในอาการที่พองยุบก็เช่นเดียวกัน เพราะว่าการที่จะประจักษ์ในลักษณะของวาโยธาตุจริง ๆ ต้องเป็นลักษณะของธาตุลมภายในซึ่งกระทบกับกายปสาท และปัญญาก็รู้ชัด ไม่ใช่แต่เฉพาะในส่วนที่พองด้วย ที่แขนที่เหยียดออกไป หรือว่าที่ขาที่ก้าวออกไป ก็มีลักษณะของรูปไหว คือ ธาตุลมอยู่ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าเฉพาะที่พองขึ้นหรือยุบลงที่เป็นธาตุลม

การที่จะรู้ลักษณะของธาตุลมได้จริง ๆ สามารถที่จะรู้ได้ทุกส่วนของร่างกาย ซึ่งมีมหาภูตรูป และมีธาตุลมกระทบกับกายปสาทเกิดขึ้นปรากฏ แต่ถ้าไม่เกิดขึ้นปรากฏ ก็รู้ไม่ได้ เพราะแม้กำลังนั่งอยู่ในขณะนี้ ถ้าท่านระลึกถึงรูปที่ปรากฏที่กายตรงไหน ส่วนไหน ลักษณะใดที่ปรากฏ ถ้ารู้แจ้งที่กำลังกระทบกายส่วนหนึ่งส่วนใด

อย่างบางท่านก็นั่งประสานมือ มีลักษณะของธาตุดิน คือ ความแข็งปรากฏ หรือว่ามีลักษณะของธาตุเย็นร้อนซึ่งเป็นธาตุไฟปรากฏ ในขณะที่นั้นแม้ว่าจะมีธาตุลม คือ ไหว อยู่ในที่นั้นด้วย แต่เมื่อไม่ปรากฏ ปัญญา也不能จะรู้ในอาการไหวซึ่งมีอยู่ในที่นั้นด้วย

เพราะฉะนั้น ลักษณะของรูปใดที่กำลังปรากฏและสติระลึกรู้ ส่วนอื่นจะไม่ปรากฏ ถ้ากำลังกระทบแข็งที่นิ้ว ที่มี รูปอื่นในขณะที่นั้นไม่ปรากฏในแข็งที่กำลังปรากฏ แขนไม่ปรากฏ เท้าไม่ปรากฏ หน้าไม่ปรากฏ ตัวไม่ปรากฏ ที่ว่าหาความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลในสภาพแข็งที่ปรากฏไม่ได้ เพราะว่ามือไม่ปรากฏ เท้าไม่ปรากฏ ตัวไม่ปรากฏ มีแต่ลักษณะแข็งที่ปรากฏเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องตรงต่อสภาพธรรม

ในอรรถกถาได้แสดงไว้ชัดเจนว่า สำหรับธาตุลมที่หนา จะรู้ได้คือที่ช่องจมูก หรือส่วนที่กระทบกับริมฝีปาก ซึ่งเป็นรูปลมหายใจ นั่นเป็นธาตุลมที่หนา เพราะว่า เป็นธาตุที่ปรากฏอาการไหวจริง ๆ ที่กระทบกับกายปสาท หรือว่าส่วนที่ปรากฏให้รู้ได้ในจมูก มีลมหายใจ ถ้าไม่กระทบกับช่องจมูกหรือกายปสาทที่ช่องจมูก จะรู้ลักษณะของลมที่กระทบไหม ก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้น ที่จะได้รู้ คือ รู้ความเป็นปกติของธาตุลมซึ่งมีอยู่ ที่กำลังกระทบกับกายปสาท แต่ไม่ใช่ด้วยความทรงจำว่า เป็นรูปที่เคลื่อนไหว ถ้าเป็นเพียงความทรงจำว่า เป็นรูปที่เคลื่อนไหวเท่านั้น ไม่ใช่การรู้ลักษณะของวาโยธาตุจริง ๆ มีใครรู้สึกตึง ๆ ตรงไหนบ้างไหม เวลาเดินมาก ๆ มีแน่ ๆ เวลายกของหนัก ๆ ก็มี นั่นคือ ลักษณะอาการหนึ่งซึ่งไม่ใช่ความอ่อน ความแข็ง ผิดกับขณะที่กำลังกระทบสัมผัสส่วนที่แข็ง ที่อ่อน เพราะว่าเป็นการรู้ในลักษณะสภาพที่ตึง อย่างแขนนี้ตึง ยกของหนักมาก ๆ หรือว่าเดินนาน ๆ ยืนนาน ๆ ก็ปรากฏความตึงขึ้น ความตึงนั้นไม่ใช่ความอ่อนหรือความแข็ง

เพราะฉะนั้น การที่จะรู้ลักษณะของรูปธรรมแต่ละรูป แต่ละลักษณะ จะต้องเป็นลักษณะของรูปธรรมส่วนนั้นจริง ๆ ที่กำลังกระทบกับกายปสาท ไม่ว่าจะเป็นที่ช่องจมูก เบื้องบนริมฝีปาก ที่แขน ที่เท้า ส่วนหนึ่งส่วนใดซึ่งลักษณะอาการของวาโยธาตุ

จะปรากฏ และปัญญาของผู้คนที่รู้ลักษณะของวาโยธาตุจริง ๆ ซึ่งจะรู้ถึงปัจจัยที่ทำให้
วาโยธาตุนั้นปรากฏด้วย จึงจะเพิ่มการละคลาย การไม่ยึดถือวาโยธาตุขณะนั้นว่า
เป็นตัวตน สัตว์ บุคคลได้

การที่จะเกิดความหน่าย การคลาย การละความยึดติดในนามธรรมและ
รูปธรรมที่ปรากฏได้ ถ้าปัญญาไม่เกิดขึ้นจริง ๆ ก็ไม่มีทางละได้เลย อาจจะเข้าใจว่าได้
ละกิเลสไปมากเหลือเกิน แต่ว่าละได้อย่างไร ถ้ายังไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและ
รูปธรรมทั้งหลายที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ
ตามความเป็นจริง

ข้อปฏิบัติใดก็ตาม ซึ่งไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้ลักษณะของนามธรรม
และรูปธรรมโดยทั่ว โดยละเอียด ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็
จะเห็นว่า ผลของการอบรมนั้น จะทำให้เกิดความวิปลาสคลาดเคลื่อนต่าง ๆ อย่าง
การโง่งม หรือว่ามีอากัปกิริยาต่าง ๆ ที่ผิดปกติ

เคยได้รับทราบว่ามีผู้หนึ่งถึงกับกำมือ และเอาใส่เข้าไปในปาก พอถูกเห็นก็
ตกใจว่า ทำไมมารดาทำอย่างนั้น ไม่เป็นสติสัมปชัญญะตามปกติเลย

เมื่อไปอบรมสิ่งทำให้เกิดความผิดปกติ หรือความคลาดเคลื่อนขึ้นเป็นเหตุ
ผลคือความคลาดเคลื่อนนั้นก็ปรากฏเกิดขึ้น ซึ่งไม่ใช่ปัญญา ปัญญาต้องเป็น
สติสัมปชัญญะที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ ตามความ
เป็นจริง เพราะฉะนั้น ปัญญาจริง ๆ ต้องเป็นสติสัมปชัญญะ ความเป็นปกติ ไม่ผิดปกติ

อาจจะได้ยินได้ฟังว่า การปฏิบัติบางแห่งอาจจะได้รับคำแนะนำให้ถอยสมาธิ
ออกมาบ้าง เพราะว่าสมาธิแก่ไป หรืออะไรอย่างนั้น ก็เป็นเรื่องที่มีตัวตนไปพากเพียร
พยายามทำด้วยความเป็นตัวตน เมื่อผิดไป ก็ต้องมีเหตุว่าทำไมสมาธิถึงได้มาก ไม่ใช่
สติสัมปชัญญะตามปกติ เมื่อสมาธิมาก ปรากฏความผิดปกติ ก็ได้รับคำแนะนำว่า
ให้ถอยสมาธิออกมา ซึ่งไม่ได้เป็นการเจริญปัญญาที่จะให้ระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรม
ตามปกติ ที่จะไม่เกิดความผิดปกติใด ๆ เลย แต่กลับให้มีตัวตนไปทำขึ้นโดยการที่ว่า
ให้ถอยสมาธิออกมา นี่คือตัวตนที่พยายามเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะให้ได้ผลที่ถูกต้อง แต่

เมื่อเหตุไม่ถูก คือ ไม่ใช่ปัญญาที่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏด้วยสติสัมปชัญญะตามปกติ ก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขอะไรได้ ถ้าอบรมเจริญต่อไป ก็นำมาซึ่งความผิดปกติหรือความคลาดเคลื่อนต่าง ๆ ยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อสภาพธรรมจริง ๆ ถ้ารู้ก็รู้ ถ้าไม่รู้ก็ต้องอบรมจนกว่าปัญญาจะเกิดขึ้นรู้ เพราะว่าปัญญามีมากมายหลายชั้น และโดยมากเท่าที่พูดกัน ก็มักจะเอาปัญญาของท่านที่รู้แล้วมาพูด อย่างเวลาที่ก้าวไป สำหรับท่านที่เจริญปัญญาแล้ว ท่านสามารถที่จะรู้ลักษณะของธาตุลมห ซึ่งกระทบกายปสาทภายในในขณะที่ก้าวได้ ไม่ใช่โดยเพียงขั้นทองจ๋าว่า เมื่อก้าวก็เป็นไหว ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ว่าผู้ที่เจริญปัญญาจริง ๆ สามารถรู้ในอาการของธาตุลมหซึ่งเกิดขึ้นเพราะจิต เป็นลักษณะของรูปไหวที่กระทบกายปสาทในส่วนที่ปรากฏ ซึ่งขณะนั้นไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล

เมื่อยังไม่ได้อบรมปัญญาถึงขั้นนั้น เมื่อธาตุไหวหรือรูปไหวยังไม่เกิดปรากฏให้รู้ได้ ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไปทรงจำและคิดว่า นั่นเป็นความรู้ในธาตุไหว ในเมื่อลักษณะของรูปอื่นมีลักษณะจริง ๆ ปรากฏให้รู้ทางอื่น เช่น ทางตา หรือทางหู หรือทางกายที่กระทบสัมผัส หรือทางจมูก หรือทางใจที่คิดนึกต่าง ๆ

ถ. ในรูป ๒๘ อุปาทายรูป ๒๔ ที่ว่าด้วยกายวิญญูติและวจีวิญญูติ กายวิญญูติที่ว่าเคลื่อนไหวทางกาย ที่จัดว่าเป็นรูปนั้น จะถือเอาธาตุลมห หรือกิริยาอาการที่แสดงออก และวจีวิญญูติที่ถือว่าเป็นรูป ๆ หนึ่งนั้น คือ คำพูดที่เราพูดออกมา หรือธาตุลมหที่เราพูดออกมา ที่จัดว่าเป็นรูป

ส. ขอล่าวถึงกายวิญญูติก่อน กำลังนั่งอยู่อย่างนี้ ปกติธรรมดา เป็นกายวิญญูติหรือเปล่า ไม่เป็น เพราะเหตุใด เพราะว่ากายวิญญูติรูปเป็นรูปที่เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน ที่ต้องการให้เกิดความหมายของรูปนั้นขึ้น

การถลึงตา การขยตา การเพ่งจ้อง การยักคิ้ว การก้มมือ การทำสัญญาณใด ๆ โดยอาศัยรูป เพื่อที่จะให้เกิดความหมายในรูปนั้นขึ้น รูปนั้นเกิดขึ้นเพราะจิตเป็น

สมมุติฐาน แล้วแต่ว่าผู้ที่จะให้เกิดกายวิญญูตินั้นมีความประสงค์เช่นไร ที่จะให้เกิดความหมายเช่นไรขึ้น

เพราะฉะนั้น ในขณะนั้น จิตมีความมุ่งหมายที่จะให้รูปนั้นเป็นอย่างนั้น ถ้าไม่ อยากให้รู้ว่าโกรธ จะทำตาเขียว ตาชุน หรือถลึงตาไหม ก็ไม่ แต่เวลาที่อยากจะทำให้รู้ ความหมายในอาการเกิดขึ้นตามความมุ่งหมาย จิตนั้นก็เป็นปัจจัย หรือเป็นสมมุติฐาน ให้รูปนั้นมีความหมายที่ให้อำนาจได้ เพราะฉะนั้น รูปนี้ต้องเกิดเพราะจิตเป็นสมมุติฐาน ที่กำลังมุ่งหมายให้รูปนั้นมีความหมายเช่นนั้น

รูปเกิดดับเร็วมาก ตราบใดที่จิตยังมุ่งหมายที่จะให้เป็นอาการอย่างนั้น ให้มีความหมายอย่างนั้น ลักษณะอาการของรูปนั้นก็ปรากฏเกิดขึ้นตามความมุ่งหมายของจิต จนกว่าจิตจะหมดความมุ่งหมายที่จะให้รูปนั้นมีความหมายอย่างนั้น เพราะฉะนั้น กายวิญญูติเป็นรูปที่เกิดขึ้นเพราะจิต โดยที่จิตมีความมุ่งหมายที่จะให้รูปนั้นเป็นรูปที่มีความหมาย

สำหรับวจีวิญญูติ เป็นรูปที่ทำให้เกิดเสียงตามความมุ่งหมายของจิต ที่กำลัง พุดอยู่เดี๋ยวนี้ ไม่มีจิตพุดได้ไหม ไม่ได้ และถ้าไม่มีรูปซึ่งเป็นสมมุติฐานให้เกิดเสียงตาม ความมุ่งหมายของจิต เสียงก็เกิดขึ้นเป็นไปตามความมุ่งหมายไม่ได้ แต่เพราะเหตุว่ามี รูปซึ่งจะทำให้เกิดเสียงต่าง ๆ เป็นไปตามความมุ่งหมายของจิต และเมื่อจิตมีความมุ่ง หมายที่จะให้เกิดเสียงนั้น ก็ทำให้รูปนั้นเกิดขึ้น กระทบสัมผัสฐานต่าง ๆ เช่น ลิ้น ฟัน ริมฝีปาก เป็นต้น ทำให้เกิดเสียงตามความมุ่งหมายของจิต แต่เสียงไม่ใช่วจีวิญญูติ เสียงเป็นอีกรูปหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมวจีวิญญูติ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะจิตสมมุติฐาน ปรารภนาที่ จะให้วจีวิญญูตินั้นกระทำให้เกิดเสียงในฐานต่าง ๆ ตามความมุ่งหมายของจิต

ถ. เสียงที่ออกมาจากการเปล่งของวจีวิญญูตินี้ อาจารย์กล่าวว่า เป็นรูป ๗ หนึ่ง

สุ. เสียงไม่ใช่วจีวิญญูติ เป็นรูปอีกรูปหนึ่งต่างหากจากวจีวิญญูติ

ถ. ในลักษณะอย่างนั้น เราจะรู้ได้อย่างไรว่ามันเป็นรูป เพราะว่ามันผสมกันออกมาจากวจิวิญญูติ ที่เราได้ยินว่าเป็นเสียง เพราะว่ามันจากการเปล่ง พอเปล่งออกมาแล้ว เป็นลักษณะอีกอย่างหนึ่งของวจิวิญญูติ

ฐ. เสียงเป็นเสียง แต่ในกลาปของรูปที่มีวจิวิญญูติ ต้องมีเสียงรวมอยู่ด้วย เพราะว่าเกิดขึ้นพร้อมกัน บางทีร้องคำเดียว มีเสียงเกิดขึ้นแล้วตามความมุ่งหมายของจิต และมีความชำนาญ มีการรู้อย่างดีเหลือเกิน จิตเป็นสภาพที่รู้จิตจริง ๆ รู้ว่าทำอย่างไรเสียงนั้นจึงจะเกิดขึ้นอย่างนั้น ๆ ได้ และในขณะที่เพียงปรารภนาที่จะให้เสียงนั้นเกิดขึ้นอย่างนั้น ก็มีวจิวิญญูติรูปเกิดขึ้น กระทำให้เสียงนั้นเกิดขึ้น แต่เสียงนั้นไม่ใช่วจิวิญญูติรูป เป็นอาการของธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ซึ่งมีลักษณะที่สามารถจะทำให้เกิดเสียงขึ้นได้ แต่เสียงไม่ใช่วจิวิญญูติรูป

นี่เป็นเรื่องชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งบางท่านอาจจะไม่ได้สังเกต ไม่ได้คิด ไม่ได้พิจารณาว่า สภาพธรรมแต่ละอย่างนั้นต่างกัน ถ้าไม่มีธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมเกิด วจิวิญญูติก็เกิดไม่ได้ แต่วจิวิญญูติไม่ใช่ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ตามปกติธรรมดา อย่างที่แขน ที่มือ ที่หน้า ที่ส่วนต่าง ๆ ในส่วนอื่นของร่างกาย

แต่วจิวิญญูติเป็นธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม พร้อมด้วยลักษณะอาการที่จะทำให้เกิดเสียงขึ้น ซึ่งในกลาปหรือในกลุ่มของรูปทั้งหมดเหล่านี้ซึ่งเกิดรวมกัน เกิดขึ้นเพราะจิตเป็นสมมุติฐาน

เพราะฉะนั้น ที่กำลังพูด ถ้าไม่เจริญสติจะทราบไหมว่า เสียงเป็นรูปหนึ่งต่างหากซึ่งปรากฏทางหู และที่คิดก็ไม่ใช่เสียง ถ้าปัญญาอบรมเจริญมากขึ้น ก็สามารถที่จะรู้รูปที่เป็นสมมุติฐานที่เกิดเสียงด้วยก็ได้ ตามควรแก่ปัญญาที่อบรมแล้วของแต่ละท่าน

๕๕๕

ถ. ตามหลักวิทยาศาสตร์สาขาใหญ่ ๆ ที่เป็นสสารและพลังงาน สสารเป็น การรวมกัน หรือว่าจะเป็นธาตุ ๔ ก็ได้ สิ่งที้ออกมาจากของสสาร เขาเรียกว่า พลังงาน พลังงานที้ออกมาจากสสารนั้น เป็นรูปหรือเป็นนาม

สุ. นามธรรมเป็นสภาพรู้ รูปธรรมไม่ใช่สภาพรู้ พลังงานไม่ใช่สภาพรู้ ต้อง เป็นรูปธรรม และถ้าจะถามว่าเป็นรูปอะไร อย่างน้อยที่สุด ต้องมีรูปรวมกัน ๘ รูป คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม สี กลิ่น รส โอชา ในกลาปที่เล็กที่สุด

รูปใด ๆ ก็ตาม จะต้องมีรูปรวมกันอย่างน้อย ๘ รูป จะเรียกว่าพลังงาน หรือจะ เรียกว่าอะไรก็แล้วแต่ แต่จะต้องมีรูปที่เกิดรวมกันอย่างน้อยที่สุด ๘ รูป คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม สี กลิ่น รส โอชา

ถ้าไม่มีความอ่อน ความแข็ง ไม่มีความเย็น ความร้อน จะเป็นพลังงานได้ไหม ก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้น จะปราศจากธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลมไม่ได้ และที่ใดที่มี ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม จะต้องมียสี มีกลิ่น มีรส มีโอชา ซึ่งสามารถจะรู้ได้ ในแต่ละทาง คือ สีปรากฏทางตา กลิ่นปรากฏทางจมูก รสปรากฏทางลิ้น โอชา สามารถรู้ได้ทางใจ

ถ. เกี่ยวกับพลังงานที่ว่านี้ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อความพร้อมของธาตุทั้ง ๔ หรืออะไรก็แล้วแต่ ส่วนความคิด อย่างในการเพ่งกสิณนั้น ใช้กำลังทางจิต หรือการใช้ สมาธิ ในลักษณะอย่างนั้น เราจะเรียกว่า พลังงานหรือไม่

สุ. ต้องแยกสภาพธรรมออกเป็น ๒ ส่วน สภาพธรรมที่เป็นรูปธรรมไม่ใช่ นามธรรม สภาพธรรมที่เป็นนามธรรมไม่ใช่รูปธรรมโดยเด็ดขาดแน่นอน จิตเป็นสภาพ รู้ซึ่งเป็นนามธรรม เพราะฉะนั้น จิตซึ่งเป็นเพียงธาตุรู้ชนิดหนึ่ง ไม่มีสีสนัณณะ ไม่ใช่ เสียง ไม่ใช่กลิ่น ไม่ใช่รส ไม่ใช่โณภูมัพพะใด ๆ เลย เป็นแต่เพียงอาการรู้หรือธาตุรู้ เท่านั้น จะไม่มีรูปชนิดหนึ่งชนิดใดปะปนอยู่ในความเป็นธาตุรู้มันเลย

ถ. กลางวันเราไปเห็นรูปต่าง ๆ เราก็เก็บสะสมเอาไว้ในใจ ตกกลางคืนเราก็ฝันถึงรูปที่เราเคยเห็น เคยได้พบมา ลักษณะอย่างนี้ การที่เราเก็บภาพเหล่านั้น เพราะความคิดหรือด้วยพลังทางจิต จะถือว่าเป็นรูป หรือเป็นนาม

ส. เป็นการสืบทอดกันของจิต จากกลางวันไปสู่กลางคืน เพราะฉะนั้น ก็มีการทรงจำ จดจำ สืบทอดกันไปเรื่อย ๆ ปรากฏออกมาเป็นความฝันต่าง ๆ

ถ. ความฝันนี้ คือ สัญญา หรือเวทนา

ส. ไม่มีสภาพธรรมชนิดใดชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างเดียว ในขณะที่เกิดจะต้องมีสภาพธรรมหลายอย่างเกิดร่วมด้วย เช่น ในขณะที่จิตเกิดขึ้นครั้งหนึ่ง จะต้องมิเวทนาเจตสิกซึ่งเป็นสภาพความรู้สึกในสิ่งที่ปรากฏหรือในสิ่งซึ่งเป็นอารมณ์ของจิต จะต้องมิสัญญาเจตสิกซึ่งเป็นสภาพที่จำในสิ่งที่กำลังปรากฏนั้นด้วย ฉะนั้น อย่างน้อยที่สุดจะต้องมีเจตสิก ๗ ดวง แต่เวลาที่ฝันมีมากกว่านั้น

ถ. อาจารย์เคยพูดบ่อย ๆ ว่า เวลาเห็นอะไร หรือมีสิ่งที่ปรากฏให้รู้ทางตา สติก็จะระลึกว่า นั่นเป็นสภาพรู้ทางตา เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้ทางตาเท่านั้น คือ เป็นสภาพที่ปรากฏรู้ได้ทางตาเท่านั้น คำว่า เท่านั้น แต่บางครั้งอาจารย์ก็สอนว่า แต่สิ่งนั้นก็ปรากฏให้รู้ทางใจอีกด้วย คำว่า เท่านั้น ก็ไม่ใช่เท่านั้น

ส. เท่านั้น คือ เป็นแต่เพียงสี่ หาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนในสิ่งนั้นไม่ได้ ในสิ่งที่ปรากฏทางตา และปรากฏต่อทางใจ เพราะเวลาที่ปรากฏต่อทางใจจริง ๆ จะปรากฏแต่ปรมาัตถธรรม คือ ลักษณะของสี่เท่านั้น ในมโนทวารวิถีจิตแรกที่เกิดต่อจากทางตา ยังไม่มีการที่จะจดจำลักษณะอาการที่ปรากฏว่า เป็นคน หรือเป็นโต๊ะ หรือเป็นเก้าอี้ หรือเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นของจริงที่ปัญญาน่าจะเกิดขึ้นรู้แจ้งแทงตลอดจริง ๆ เพื่อจะละความเคลือบแคลง ความสงสัย ความไม่รู้ ความที่เคยยึดถือสภาพธรรมที่เกิดประชุมรวมกันสืบทอดกันอย่างรวดเร็ว จนปรากฏเป็นสิ่งที่ให้เห็นว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนต่าง ๆ ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏแต่ละทาง แต่เมื่อสืบทอดกันอย่างรวดเร็ว ก็ทำให้ประชุมรวมกันดูเสมือนว่าเป็นสิ่งที่ไม่เกิดดับ และปรากฏเป็นวัตถุ เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นสิ่งต่าง ๆ ด้วย

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟัง ซึ่งเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๒๙๓/๑ ซอยรามบุตรี กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่นับถือเป็นอย่างยิ่งเสมอมา

ในเรื่องสถานที่ปฏิบัติธรรม ผมขอเรียนปรารภเล็กน้อย ตามโคตมเถรคาถา พระไตรปิฎกฉบับ ๒๕๐๐ เล่ม ๔๑ ข้อ ๓๗๖ หน้า ๕๐๗ บรรทัดที่ ๙ และ ๑๐ ท่านพระโคตมเถรกล่าวว่า เสนาสนะป่าอันสงัด ปราศจากเสียงอึกทึก อันมุนีพึงคบหา นี่เป็นของสมควรแก่สมณะ

ผมเคยอยู่ในป่ามาระยะหนึ่ง เพราะกัลยาณมิตรของผมอยู่ ณ ที่นั้น ขอถามว่า ในกรณีที่อยู่ไกลป่า โคนไม้ เรือนว่าง คือ ทำงานที่กรุงเทพ ก็พยายามใช้โอกาส ปฏิบัติธรรมในมุมที่เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะปฏิบัติได้ อย่างนี้ถูกต้องตามความหมายที่ท่านอาจารย์อธิบายไหมขอรับ

ขอได้รับความนับถืออย่างยิ่ง

จากผม

สุ. เรื่องของความเห็น ข้อสำคัญที่สุด คือ การปรับความเห็นผิดให้เป็นความเห็นถูก เพื่อที่จะได้เจริญอบรมความเห็นถูกให้ยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น จดหมายส่วนมาก ถ้าเป็นเรื่องของสถานที่ ก็แสดงให้เห็นว่า ท่านผู้ฟังยังไม่ได้พิจารณาถึง ปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ถ้าเป็นปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ปัญญาจะต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใดก็ตาม ไม่ใช่อบรมความไม่รู้ หรือว่าไม่ใช่อบรมการเลืกรู้บางอารมณ์ ซึ่งไม่ใช่การรู้ทั่ว และถ้าปัญญาไม่เจริญขึ้น ก็ไม่สามารถที่จะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่มีหนทางที่จะดับกิเลส เพราะเหตุว่าไม่เกิดความรู้ ที่จะละความไม่รู้ในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้

สำหรับท่านผู้ฟังท่านนี้ ท่านเคยอยู่ในป่ามาระยะหนึ่งเพราะกัลยาณมิตรของท่านอยู่ ณ ที่นั้น ก็แสดงให้เห็นความต่างกันว่า ตัวท่านกับผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรของ

ท่าน สะสมมาต่างกัน ถ้ากัลยาณมิตรของท่านสะสมมาที่จะอยู่ป่า แต่ตัวท่านทำงานที่กรุงเทพ อยู่ไกลป่า โคนไม้ เรือนว่าง แต่ท่านก็พยายามใช้โอกาสปฏิบัติธรรมในมุมที่เหมาะสมที่สุด

นี่เป็นการจำกัดอารมณ์ที่จะให้ปัญญา รู้ คือ ไม่ใช่เป็นการอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ ที่จะให้รู้ในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งพิสูจน์ได้ ถ้าท่านไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ณ สถานที่หนึ่งสถานที่ใดได้ ไม่ว่าสภาพธรรมนั้นจะเป็นสภาพธรรมอย่างไร

ถ้าท่านเลือกมุมที่เหมาะสมที่สุดและคิดว่า จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้น แต่ขณะอื่น ขณะนี้ เดียวนี้ ทำไมไม่อบรมให้สติเกิดขึ้น ให้ปัญญาสำเนียง สังกต ที่จะเป็นการเจริญปัญญาจริง ๆ ที่สามารถจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้ เพราะถ้าเป็นปัญญาแล้ว รู้จริง ๆ ไม่ใช่รู้บ้าง ไม่รู้บ้าง หรือว่ารู้เฉพาะบางนาม รู้เฉพาะบางรูป

ชีวิตประจำวันของแต่ละคนตามความเป็นจริง ซึ่งถ้าท่านจะระลึกรู้บ้าง ก็ให้เห็นได้ว่า เต็มไปด้วยความหวั่นไหวด้วยโลภะ ด้วยโทสะ ด้วยโมหะมากน้อยต่างกัน ยังมีสภาพความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนั้นแน่นอนที่สุด จึงทำให้จิตหวั่นไหวไปด้วยโลภะบ้าง ด้วยโทสะบ้าง

ลองคิดถึงวันนี้ ผ่านไปแล้วก็จริง ลองย้อนคิดไปว่า เกิดโลภะมาก ๆ บ้างหรือเปล่า เกิดโทสะมาก ๆ บ้างหรือเปล่า เป็นความเดือดร้อนของจิตซึ่งไม่อยากจะให้เป็นอย่างนั้นเลยบ้างหรือเปล่า และบางท่านก็ปรารถนาเหลือเกินที่จะให้สติเกิดในขณะนั้น ในขณะที่กำลังโกรธมาก ๆ บางท่านอยากจะให้สติช่วยเกิดขึ้นระลึก รู้ เพื่อที่จะได้ไม่ยึดถือสภาพธรรมที่กำลังโกรธมาก ๆ ในขณะนั้นว่าเป็นตัวตน แต่ถึงแม้จะปรารถนาสักเท่าไร ถ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว สติไม่เกิด แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน สติอาจจะเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะ เป็นสภาพธรรมที่เดือดร้อน เป็นโทสมูลจิต เป็นสภาพธรรมที่หยาบกระด้างแรงสักเพียงไร สติก็สามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ หรือว่า

จิตใจจะหวั่นไหวไปด้วยความยินดี พอใจ เพลิดเพลินสักเท่าไรก็ตาม ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติ
อบรมเจริญสติปัฏฐาน ขณะนั้นเอง สติสามารถเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม
ที่กำลังปรากฏว่า เป็นแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้น

ลองคิดดูว่า จะดีไหม ถ้าสติเกิดได้แม้ในขณะนั้น ๆ ที่จิตกำลังเป็นโลภะบ้าง
โทสะบ้าง ความริษยาบ้าง ความตระหนี่บ้าง ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหมดที่ผ่าน
ไปแล้วในวันนี้ ถ้าสติจะเกิดขึ้นระลึกรู้ในขณะนั้น ๆ จะดีหรือไม่ดี จะมีประโยชน์หรือไม่
มีประโยชน์ จะต้องมิแน่ ไม่ว่าจะเป็นสติขั้นใดก็ตาม เพราะว่าสำหรับผู้ที่มีปกติอบรม
เจริญสติปัฏฐานย่อมจะรู้ได้ว่า บางครั้งสติเกิด วิริยเหตุจิตทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง
แต่ยังไม่ใช้สติปัฏฐาน เป็นเพียงแต่สติที่วิริยเหตุจิตทางกาย ทางวาจา ไม่ใช่สติที่ระลึกรู้
ลักษณะของสภาพธรรมที่วิริยเหตุในขณะนั้นว่า ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่
เกิดขึ้นวิริยเหตุจิตในขณะนั้นแล้วดับไป

แต่ถ้ารู้ว่า แม้ขณะนั้น ๆ ที่วิริยเหตุจากเหตุจิตทางกาย ทางวาจา ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่
บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และรู้ลักษณะของนามธรรมจริง ๆ รูปธรรมจริง ๆ ตรงลักษณะ
ของรูปธรรมนั้น ๆ ตรงลักษณะของนามธรรมนั้น ๆ ไม่ปะปนกัน ในขณะนั้นก็เป็นการ
อบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะให้ปัญญาชัดในลักษณะของนามธรรมซึ่งไม่ใช่รูปธรรม
และชัดในลักษณะของรูปธรรมซึ่งไม่ใช่นามธรรม

เพราะฉะนั้น สติย่อมมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นตามควรว่า ขณะนั้นจะเป็นสติที่วิริย
เหตุจิตทางกาย วิริยเหตุจิต หรือว่าเป็นสติปัฏฐานด้วย มีประโยชน์ไหม การอบรมเจริญ
ปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง เพราะไม่ว่าจะเป็นสภาพ
ธรรมใดก็ตาม ผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว สติย่อมเกิดขึ้นระลึกรู้ได้ และเป็น
การละคลายการที่เคยยึดถือสภาพธรรมเหล่านั้นว่าเป็นตัวตน

ถ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงย่อมไม่เกื้อกูล ไม่เป็นประโยชน์เลย เพราะว่าท่านอาจจะศึกษาเรื่องของสภาพ
ธรรมที่เป็นปรมัตถธรรมมากเหลือเกิน รู้ว่าสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเป็นจิตอย่างไร
เป็นเจตสิกอย่างไร เป็นรูปอย่างไร มีลักษณะต่างกันอย่างไรโดยการศึกษา แต่สภาพ

ธรรมที่กำลังเป็นจริงในขณะนี้ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็ตรงกับที่ได้ศึกษามาแล้วทั้งหมด ถ้าสติจะเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนั้น

ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมได้รับประโยชน์จากพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะว่าไม่ใช่เพียงการศึกษา แต่สามารถที่จะประจักษ์ในลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ตามที่ทรงแสดงไว้โดยละเอียดด้วย

และถ้าท่านเป็นผู้ที่ศึกษาพระธรรม ท่านจะเห็นได้ว่า ในพระไตรปิฎกทั้งหมด จะไม่มีข้อความว่า ให้เว้น หรือให้เลิกเจริญสติปัฏฐานเฉพาะในบางสถานที่ ที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมที่สุด ในเมื่อชีวิตจริง ๆ ของท่านยังมีนามรูปซึ่งเกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ได้สะสมมาซึ่งไม่เคยระลึกถึง เมื่อไม่เคยระลึกถึง จะละความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมนั้น ๆ ว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ หนทางเดียวที่จะละได้ คือ ความรู้เกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น ขณะนี้ พิสูจน์ธรรมได้ ท่านจะอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ ท่านจะอยู่ที่มุมสงบของท่าน หรือว่าท่านจะกำลังนั่ง นอน ยืน เดิน พุด นิ่ง คิด ประกอบกิจการงานอยู่ ณ สถานที่ใดก็ตาม ข้อพิสูจน์ก็คือ ถ้าท่านเป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญาจริง ๆ สติเกิดได้ใหม่ เพราะตราบใดที่ท่านยังอยู่ในสถานที่อื่นและท่านไม่เจริญสติปัฏฐาน ก็มีความไม่รู้เต็มไปหมด ทั้งทางตาที่กำลังเห็น ทางหูที่กำลังได้ยิน ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

จุดประสงค์ของการเจริญสติปัฏฐานนั้น เพื่อให้เกิดปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ตรงตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ไม่ใช่ความไม่รู้ อย่าลืม ความไม่รู้ไม่มีประโยชน์เลย และความรู้ก็เป็นความรู้จริง ๆ ซึ่งเกิดได้ รู้ได้ สามารถที่จะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น ย่อมแล้วแต่ท่านผู้ฟัง เมื่อท่านฟังแล้ว ใคร่ครวญ พิจารณาในเหตุในผล ท่านจะประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างไรก็เป็นเรื่องของท่าน แต่ก็ควรพิสูจน์ธรรมที่ท่านได้ศึกษาซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงว่า เพื่อให้ปัญญารู้ ไม่ใช่เพื่อให้

ไม่รู้ ถ้าเพื่อไม่รู้ ก็ไม่จำเป็นจะต้องศึกษา ไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมเลย แต่ถ้าเพื่อความรู้อย่างไร ก็จะต้องศึกษาในเหตุในผลว่า ปัญญาวิปัสสนาธรรมที่กำลังปรากฏได้ไหม

ถ้าอบรมเจริญบ่อ ย ๆ เนือง ๆ ถ้าปัญญาวิปัสสนาได้ ก็ควรจะอบรมเจริญสติปัฏฐาน ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ โดยไม่เลือก เพราะว่าตราบใดที่ยังไม่รู้ทั่วในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง จะดับกิเลสไม่ได้เลย

สำหรับเรื่องของความเห็น ก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะถึงแม้ว่าจะได้พูดถึงการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน และได้กล่าวถึงข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎก แต่แม้กระนั้น บางท่านก็ยังไม่เห็นประโยชน์

ขออ่านจดหมายของท่านผู้ฟังท่านนี้อีกฉบับหนึ่ง ซึ่งท่านเขียนมาก่อนฉบับนี้ เพื่อที่จะได้ทราบว่า การปฏิบัติธรรม หรือการฟังธรรมของแต่ละท่าน แตกต่างกันไป ตามความคิดเห็น

๒๙๓/๑ ซอยรามบุตรี ถนนจักรพงษ์

กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๘

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่เคารพและนับถือเป็นอย่างยิ่งเสมอมา

ก็ได้โทรศัพท์ถามเรื่องวิตกวิจารณ์ ซึ่งได้กรุณาอธิบายว่า เป็นปกิณณกเจตสิกในปริเฉทที่ ๒ ผมขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ที่แรกเข้าใจว่า มีคำอธิบายในพระสูตรตันตปิฎกหลงเหลืออยู่ จึงลองถามมา

ส. เวลาที่ท่านผู้ฟังถาม ดิฉันไม่เคยรู้จักท่านผู้ฟังมาก่อน เพราะฉะนั้น ก็มักจะพูดถึงสภาพธรรมที่ปรากฏโดยง่าย ๆ ที่ท่านสามารถจะเข้าใจได้ และพระไตรปิฎกก็เป็นเรื่องที่สุขุมลึกซึ้งมาก สำหรับผู้ที่ได้ศึกษามากแล้วจริง ๆ จึงจะเข้าใจได้ ซึ่งการศึกษานั้น ก็ต้องเป็นไปตามลำดับด้วย

สำหรับท่านผู้ฟังที่ยังไม่ได้ศึกษาปรมัตถธรรมเลย ที่จะอ่านพระอภิธรรมปิฎกให้เข้าใจชัดเจนนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านสามารถเข้าใจ **อภิธรรมมัตถสังคหะ** ก่อน ซึ่งแยกเป็นปริเฉทต่าง ๆ ก็จะทำให้เข้าใจชัดเจนขึ้น เมื่อ

ท่านเข้าใจแล้ว ท่านศึกษาต่อไปเองในพระอภิธรรมปิฎกก็ย่อมเข้าใจได้ เพราะฉะนั้น
ก็ได้เรียนตอบไปตามที่เข้าใจว่า ท่านคงจะสนใจที่จะได้ทราบความหมายในเบื้องต้น
ของวิตกวิจารณ์

๕๕๖

ข้อความต่อไปในจดหมายมีว่า

ผมขอพูดเรื่องโลก ตามที่ได้พบเห็นมา

คำถามข้อ ๑ ผมพบว่า ท่านอาจารย์ตอบปัญหาของท่านนักปฏิบัติคงมีความ
ยากใจในการตอบมากอยู่ ตามที่ผมที่ได้พบมา ท่านพระอาจารย์ทางภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือได้ร้องขอลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดของท่าน รวมทั้งมีการปลุกฝังในเรื่อง
คำถามที่จะถามอาจารย์มาก คือ ท่านสอนตามพระไตรปิฎกเล่ม ๓๐ ข้อ ๑๖๖๑,
๑๖๖๒, ๑๖๖๓ ไว้มาก เผลอท่านทำได้ผล จึงไม่มีลูกศิษย์ถามเรื่องเหตุโลก ผลโลก
มากนัก ผมเห็นอย่างโลก ๆ ว่า ทำให้หัดง่าย สอนง่าย ก็ขอนำมาเล่าสู่

ส. แสดงว่าควรจะทำคำถามของท่านผู้ฟัง และควรจะต้องปลุกฝังท่านผู้ฟัง
ให้เป็นผู้ที่หัดง่าย สอนง่าย ไม่ให้ถามเรื่องที่ไม่เป็นสาระในความเห็นของท่าน แต่ท่านก็
ไม่ได้บอกมาว่า ข้อความในพระไตรปิฎกเล่ม ๓๐ ข้อ ๑๖๖๑ – ๑๖๖๓ นั้น มีข้อความ
ประการใด แต่พระไตรปิฎกทั้งหมดมีคุณประโยชน์มากที่จะต้องเข้าใจให้สอดคล้องทั้ง
๓ ปิฎก ไม่ใช่เฉพาะเล่ม ๓๐ ข้อ ๑๖๖๑ – ๑๖๖๓ เท่านั้น เพราะว่าบางที่ท่านอาจจะ
ไปอ่านเอง และคิดเข้าใจเอาเองก็ได้

ก่อนที่จะได้ศึกษาพระอภิธรรม ได้เคยอ่านธรรม และไม่เข้าใจข้อความใน
ธรรมที่ได้อ่านชัดเจนเลย และก็มีความเห็นว่าที่อ่านธรรมจากพระสูตร พระวินัย
พระอภิธรรม โดยไม่ได้ศึกษาพระอภิธรรม ก็กล่าวว่า ไม่ค่อยเข้าใจความหมายที่
แท้จริงที่ได้อ่านเลย แต่บางท่านก็บอกว่า ท่านเข้าใจว่าอย่างนี้ ๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้
เข้าใจในอรรถ เพราะผู้นั้นได้ศึกษาพระอภิธรรมด้วย พระสูตรด้วย พระวินัยด้วย

เพราะฉะนั้น อย่าเพิ่งคิดว่า ท่านเข้าใจข้อความในพระไตรปิฎกโดยถูกต้อง ผู้ที่
ศึกษาจริง ๆ จะเข้าใจได้ว่า ที่ท่านอ่านแล้ว จะเข้าใจจะถูกผิดประการใด ต้องสอบ
ทานกับอรรถกถาด้วย เพราะว่าพระอรรถกถาจารย์ท่านได้ศึกษาธรรมมาก่อน ใกล้ชิด

กับพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงในยุคโน้นหลังจากที่พระผู้มีพระภาคเสด็จดับขันธปรินิพพานไปไม่นานเลย

แต่ว่าบุคคลในครั้งนี่ ไกลมาก การศึกษาก็น้อยมาก ห่างมาก เพราะฉะนั้น เพียงอ่านและคิดว่า ท่านเข้าใจความหมายในพระไตรปิฎกว่าเป็นอย่างไร ๆ ตามความคิดความเข้าใจของท่าน ซึ่งอาจจะผิดได้มาก เพราะฉะนั้น ควรที่จะศึกษาโดยตลอด พร้อมทั้งสอบทานในอรรถกถาด้วย

คำถามข้อ ๒ ผมได้มาพบท่านอาจารย์ด้วยเหตุบังเอิญ คือ มีผู้มาบอกผมว่า ท่านอาจารย์เป็นพระอรหันต์บุคคล กล่าวว่ บรรยายธรรมได้ดีที่สุด เข้าใจชัดที่สุด ขอให้ผมเลิกเปลี่ยนครูบาอาจารย์เสียที ก็อธิบายต่อว่า ถ้าไปพบอาจารย์ ก็ดู กาลเทศะให้ดี สอนให้ระวังในการพบอาจารย์ให้มาก ผมระลึกอะไรอยู่สักครู แล้วก็ลองไปหาท่านอาจารย์เป็นครั้งแรก

ส. นี่ไม่ใช่เป็นการบังเอิญ แต่มีเจตนา ตั้งใจจะมาหาทีเดียว

คำถามข้อ ๒ (ต่อ)

เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๑๘ ตอนบ่าย ได้พบ และก็เข้าใจอะไรต่าง ๆ ได้ เป็นอย่างดี คือ กลุ่มที่เป็นอย่างนี้ก็คงมีอยู่หลาย ๆ คนด้วยกัน ผมก็คงไม่ว่าอะไร แต่ถ้าจะลองคิดดูเล่น ๆ เหมือนกับว่า ถ่ายภาพหลังดวงจันทร์ออกมาดูให้เห็นได้ก็น่าจะดี คือ อยากจะลองเสนอแนะ ให้ลองสอนโดยแบบค่ายดูสักเล็กน้อย ถ้าทิวภูมิ บางประการลดลงไปได้ ก็คงเป็นนักปฏิบัติที่ดีไม่น้อย ผมเห็นว่า มีการตีความคำสอนของท่านอาจารย์ไปในทางตรงข้ามกับวัตถุประสงค์ของพระผู้มีพระภาคก็คงมีมาก ผมก็เลยร้องขอท่านอาจารย์ ได้กรุณาolongอย่างประณีต โดยไม่ให้กระทบกระเทือนไร ๆ เลย ถ้าสอนได้ ก็จะเป็นคุณอย่างยิ่ง

ส. นี่คือการเห็นของท่าน ซึ่งกัลยาณมิตรของท่านเป็นผู้ที่อยู่ป่า และท่านก็ได้ฟังธรรม เมื่อท่านได้มาพบด้วยตัวเอง ท่านก็กล่าวว่า ท่านเข้าใจอะไร ๆ ต่าง ๆ ได้ เป็นอย่างดี คือ กลุ่มที่เป็นอย่างนี้ก็คงมีอยู่หลาย ๆ คนด้วยกัน ท่านบอกว่า ท่านไม่ว่าอะไร แต่ถ้าจะลองคิดดูเล่น ๆ เหมือนกับว่า ถ่ายภาพหลังดวงจันทร์ออกมาดูให้เห็น

ได้ก็น่าจะดี หมายความว่า เมื่อได้พบแล้ว ก็ตรงกันข้ามกับที่ท่านเคยได้ทราบมาจากบุคคลอื่น ถ้าเหมือนกับที่ทราบมาจากบุคคลอื่น ก็คงจะเหมือนดวงจันทร์ด้านหน้า เมื่อท่านเห็นแล้ว ท่านก็อยากจะลองเสนอแนะ ให้ลองสอนโดยแบบคายดูสักเล็กน้อย หมายความว่า ที่บรรยายมานี้ทั้งหมดไม่แบบคาย เพราะฉะนั้น ท่านใคร่ที่จะลองเสนอแนะให้ลองสอนโดยแบบคายดูสักเล็กน้อย

ท่านกล่าวว่า ถ้าทวิฐูปางประการลดลงไปได้ ก็คงเป็นนักปฏิบัติที่ดีไม่น้อย ทวิฐูอะไร และที่จะให้ลองสอนโดยแบบคาย ทำอย่างไร ขอความกรุณาชี้แจงให้ทราบด้วย

ท่านกล่าวว่า ผมเห็นว่า มีการตีคำสอนของท่านอาจารย์ไปในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของพระผู้มีพระภาคก็คงมีมาก

ถ้าท่านศึกษาพระไตรปิฎก ขอเรียนถามจริง ๆ ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมให้พุทธบริษัทอบรมเจริญสติปัญญาเพื่อการรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ หรือว่าเพื่อไม่ให้รู้ หรือว่าเพื่อให้เลื่อกู้บางรูปบางนามเท่านั้น ท่านลองพิสูจน์ว่า ถ้าท่านรู้เพียงบางรูปบางนาม ไม่รู้ทั่วในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ท่านจะคลายความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ไหม

ในขณะนี้ กำลังเห็น จะเจริญอบรมปัญญาอย่างไรที่จะคลายความไม่รู้ในการเห็น ซึ่งเห็นอยู่เรื่อย เมื่อวานนี้ วันนี้ ต่อไปทุกภพ ทุกชาติ ทำอย่างไรจึงจะคลายความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ที่กำลังเห็นอยู่ในขณะนี้ได้

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม ให้เจริญสติปัญญา ให้อบรมปัญญา ให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏหรือไม่ ซึ่งถ้าดิฉันเข้าใจอย่างนี้ อบรมเจริญอย่างนี้ และท่านผู้ฟังเข้าใจอย่างนี้ อบรมเจริญอย่างนี้ จะว่าตีความคำสอนไปในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของพระผู้มีพระภาคได้หรือไม่

เรื่องความเห็น เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ก่อนปัญญาจะเจริญขึ้นได้ จะต้องเข้าใจสภาพธรรมให้ถูกต้องพร้อมทั้งเหตุผลเสียก่อน มิฉะนั้นแล้ว ก็ไม่เป็นการอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมที่จะดับกิเลสได้เลย

ท่านกล่าวว่า ผมก็เลยร้องขอท่านอาจารย์ ได้กรุณาolongอย่างประณีต โดยไม่ให้กระทบกระเทือนอะไร ๆ เลย ถ้าสอนได้ก็จะเป็นคุณอย่างยิ่ง

จะให้สอนอย่างไรก็ไม่ทราบ ถ้าไม่ให้กล่าวถึงพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ให้เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ให้ปัญญารู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

คำถามข้อ ๓ มีเรื่องที่น่าสงสัย ขอกล่าวเฉพาะนักปฏิบัติที่น่าสงสัยท่านนั้น คือ นักปฏิบัติกลุ่มพระสูตรและกลุ่มพระอภิธรรม ๙ ปริเฉท ไม่ค่อยถูกกัน ไม่มีเมตตาสงเคราะห์กันเลย ดูอีกด้านหนึ่งก็คงอยู่ไกลพระอรหันต์มาก ไกลจากการฝึกฝนธรรมของพระอรหันต์มาก ในเรื่องทีกล่าวดังนี้ ทำให้เกิดความยากลำบากและเป็นตัวอย่างไม่ดี เป็นจุดโต ๆ ผมพบมากที่บริเวณลานอโศกวัดมหาธาตุท่านั้น มีอาการแข็ง ๆ สอนธรรมไม่เข้าใจ แต่ก็โล่งใจไปมาก เพราะพบที่ลานอโศกเพียงแห่งเดียว เคยไปทางภาคอีสานพบว่า ที่นั่นเปิดวิทยุ แล้วชวนกันมานั่งฟังเพียบฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์สุจินต์ บางรายการวิทยุบอกบุญมากเกินไป เขายกมือไหว้ลาเสียก่อนแล้วจึงค่อย ๆ จากที่นั่นไป ก็เป็นอีกมุมหนึ่งที่ผมเห็นมา ผมสนใจโอวาทปาติโมกข์ ๓ คาถาถึง เพราะเห็นว่าสั้นและง่าย และคลุมพระไตรปิฎกทั้ง ๓ ผมจำเรื่องนี้ก่อนและดูว่าจะง่ายทั้งการเรียนปริยัติ และทำการปฏิบัติ

ก็ครั้งหนึ่ง เคยมีผู้ถาม ถามเรื่องธรรม แต่กระเดียดจะเป็นเรื่องวิ่งเข้าไปหาภิเลส ก็พบว่าไม่มีคำตอบจากพระอาจารย์ บางแห่งเขียนหัวข้อไว้ว่า เราเข้าไปสู่กุฎิเพื่อประโยชน์อันใด เมื่อเราแสวงหาวิชาและวิมุตติ ได้ถอนขึ้นซึ่งมานานุสัย ความดำริของเราเหล่านั้นสำเร็จแล้ว ก็มีแนวโน้มไปในทางไม่พูดโลกมากไป ผมสังเกตดูท่านอาจารย์ ดูละเอียดก็ว่า คงไม่อยากพูดอธิบายในเรื่องนั้น ๆ อยู่เหมือนกัน คือดูคำตอบน้อย คำหรือ ๒ คำ พอให้เรื่องผ่าน ๆ ไป เช่นว่า มาลัยหรือดอกไม้ร้อยเป็นพวง หรือดอกไม้ดอกเดียว ก็ไปเก็บเอามาถาม

ในสำนักปฏิบัติธรรมบางแห่ง เช่น ที่เขาสวนหลวง ก็พบว่า มีการชี้ถึงคุณโทษ และได้มีการพยายามฝึกจิตไม่ให้นักปฏิบัติพูดอะไร ๆ ตามความพอใจ ผมก็อยากให้

คือ ยากี่ร้องขอให้ท่านอาจารย์ค่อย ๆ แสดง อธิบาย เพื่อเว้นเรื่องดังกล่าว เท่าที่ผมทราบก็ทำให้มรรคไม่สมังคี่ เสมือนว่าก่อนกรวดตกลงไปในเครื่องยนต์ อย่างไรก็ตามผมก็เขียนมาด้วยปรารถนาดี อย่างไรก็ตามก็ดี เขียนมาเป็นเรื่องโลก ก็คงต้องมีการขอร้องเป็นอย่งยิ่ง ที่อาจทำให้ขาดประโยชน์ธรรมไปบ้าง

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ส. ท่านก็มีความปรารถนาดี ถึงกับแสดงความคิดเห็นว่า ยากี่ร้องขอให้ค่อย ๆ แสดง อธิบาย เพื่อเว้นเรื่องดังกล่าว

ต้องขอร้องท่านผู้ฟัง ที่อ่านจดหมายฉบับนี้ให้ท่านฟัง เพราะบางท่านอาจจะไม่พอใจ และคิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ แต่ความจริงแล้ว ท่านมีโอกาสที่จะได้ฟังได้เห็นสภาพของจิต พร้อมทั้งการสะสมมาต่าง ๆ กัน ตามข้อความในจดหมายของแต่ละท่านซึ่งเขียนมา นี่ก็เป็นธรรม เมื่อสะสมมาอย่างนี้ ก็คิดอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ มีความปรารถนาดีอย่างนี้ และหวังอย่างนี้

แต่ท่านผู้ฟังก็ควรที่จะได้ไตร่ตรองธรรมที่ได้ยินได้ฟัง และอบรมเจริญปัญญาให้รู้ทั่วในสภาพธรรมที่ปรากฏ เพื่อละคลายการยึดถือนามรูปว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล นี่เป็นจุดประสงค์ของการฟังธรรม

แต่ถ้าท่านผู้อื่นจะไม่มีจุดประสงค์อย่างนี้ ก็เป็นเรื่องของท่าน รู้ดีกว่าการบรรยายธรรม ไม่เป็นที่พอใจของบางท่านในเรื่องนั้นบ้าง ในเรื่องนี้น้ำ ซึ่งก็คงจะเป็นการยากที่จะให้เป็นทีพอใจของทุกท่าน เพราะว่าทุกท่านก็มีอัธยาศัยที่สะสมมาต่างกัน และประการสำคัญ คือ มีความเห็นต่างกันด้วย

การที่จะให้ทุกท่านมีความเห็นเหมือนกัน เป็นสิ่งที่เป็นไปได้แน่นอน เพราะฉะนั้น เมื่อบุคคลใดมีความเห็นอย่างไร แสดงความคิดเห็นอย่างไร ก็ควรที่จะได้กล่าวถึงเหตุผลที่ท่านเชื่ออย่างนั้น ที่ท่านเห็นอย่างนั้นด้วย และบุคคลอื่นซึ่งมีความเห็นอย่างอื่น ก็ควรที่จะได้แสดงถึงเหตุผลในการที่ท่านมีความคิดอย่างอื่น มีความเชื่ออย่างอื่น มีการปฏิบัติอย่างอื่น ให้บุคคลอื่นได้เทียบเคียง ได้พิจารณาด้วยว่า เหตุผลที่แท้จริง ประโยชน์ที่แท้จริงนั้น คืออย่างไร เพราะว่าความเห็นเปลี่ยนแปลงได้

คนที่เคยเห็นผิดมาแล้ว ถ้าฟังจริง ๆ เพื่อประโยชน์ คือ ให้ได้เหตุผล ให้เกิดความเห็นถูกต้อง วันหนึ่งก็ย่อมเห็นถูก และย่อมมีเหตุผล ย่อมรู้เหตุผลตามความเป็นจริงด้วย แต่ถ้าท่านมีความเห็นอย่างอื่นต่าง ๆ กัน แต่ไม่ชี้แจงในเหตุในผลของความผิดความเห็นของท่านแต่ละคน คนอื่นจะทราบได้อย่างไรว่า ทำไมท่านเชื่ออย่างนั้น ทำไมท่านคิดเห็นอย่างนั้น ทำไมท่านประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น

ธรรมเป็นเรื่องเปิดเผย เพื่อความแจ่มแจ้ง ไม่ว่าท่านจะมีความคิดเห็นประการใด ก็ควรที่จะกล่าวถึงเหตุผลในการที่ท่านคิดอย่างนั้น เชื่ออย่างนั้น เพื่อให้คนอื่นพิจารณาว่า สมควร ถูกต้องในเหตุผลมากน้อยเพียงไร

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องโต้เถียง ไม่ใช่เรื่องโต้แย้ง แต่เป็นเรื่องการแสดงเหตุผลของความคิดเห็น และการประพฤติปฏิบัติตามของแต่ละท่าน ที่ควรจะได้รับฟัง เพื่อว่า ถ้าท่านผู้ใดยังมีความเห็นผิดคลาดเคลื่อนอยู่ ก็จะได้สะสมเหตุผล การพิจารณาความถูกต้อง เพื่อที่จะได้ให้เกิดความเห็นถูกต้อง เพราะฉะนั้น ควรรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น แต่อย่ากล่าวหาว่า ผิด ไม่ถูก โดยไม่ชี้แจงเหตุผล และเชื่อว่าความเห็นของท่านเท่านั้นที่ถูก เมื่อเห็นว่า ความเห็นอย่างไรผิด ก็ควรที่จะกล่าวออกมาให้ชัดเจนว่า ความเห็นอย่างนี้ที่ผิดไป คลาดเคลื่อนไป ไม่ถูกต้อง ด้วยเหตุผลอย่างไร

ผู้ฟัง ผมรู้สึกว่า ท่านผู้ฟังผู้นี้ยังคงมีความปรารถนาดีอยู่ แต่ความปรารถนาดีของท่านจะดีจริงหรือไม่จริง ก็ยังไม่ค่อยจะแน่ใจนัก เพราะว่าผู้ที่ปรารถนาดี บางทีก็ทำให้ผู้อื่นหลงผิด ถ้าไปต่างจังหวัด หลงทาง และถ้าไปถามทางกับคนต่างจังหวัด เขาก็ไม่มีเจตนาที่จะหลอกให้เราผิดทาง แต่ด้วยคำถามที่ไม่เข้าใจ หรือว่าคำตอบของเขาทำให้เราไม่เข้าใจ อะไรก็แล้วแต่ มักจะไปทางผิดทุกที ผมประสบมา ถ้าจะไปถามทางคนต่างจังหวัด จะต้องถามให้ละเอียดทุกกระเปียดนี้ว ไม่อย่างนั้น มีหวังไปหลงข้างหน้าอีกทุกที

เพราะฉะนั้น ท่านเจ้าของจดหมาย ก็เป็นคนที่มีความหวังดี เห็นว่าการบรรยายของอาจารย์สุจินต์เป็นการบรรยายที่ผิดกับจุดประสงค์ของพระพุทธเจ้า แต่การปฏิบัติถูกของท่าน ท่านก็ไม่ชี้แจงว่า ข้อปฏิบัติถูกของท่านเป็นอย่างไร ท่านบอก

แต่ว่า กัลยาณมิตรของท่านเป็นผู้อยู่ในป่า หมายความว่า ผู้ที่จะปฏิบัติต้องอยู่ในป่า แต่ปฏิบัติอย่างไรก็ไม่บอก และที่ท่านบอกว่า คนทั่ว ๆ ไปที่อาจารย์บรรยาย มีกลุ่ม ๆ หนึ่ง ซึ่งหมายความว่า เชื่อคำบรรยายของอาจารย์สุจินต์ และที่ท่านเห็นว่า คนทั่ว ๆ ไปนั้นยังไกลจากพระอริยเจ้านัก ก็หมายความว่า ท่านใกล้แล้ว ซึ่งความที่ใกล้ของ พระอริยเจ้าหรือข้อปฏิบัติที่ถูกต้องของท่านนั้น ท่านก็ไม่ได้บอกว่า ควรจะปฏิบัติอย่างไร

ส. ท่านเจ้าของจดหมายก็คงจะรับฟังความคิดเห็นของท่านผู้อื่นด้วย เมื่อ ได้ทราบข้อความในจดหมายของท่านแล้ว ผู้ฟังท่านอื่นมีความคิดเห็นอย่างไร ท่านก็ คงจะรับไว้พิจารณาด้วย

๕๕๗

มีจดหมายของท่านผู้ฟังอีกท่านหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงการสะสม และความ
เข้าใจธรรมของแต่ละท่าน

๑๒/๕ หมู่ ๑๕ ต.บางแก้ว อ.บางพลี

จังหวัดสมุทรปราการ

วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

เรียน ท่านอาจารย์ที่เคารพ

กระผมได้ฟังการบรรยายธรรมของท่านอาจารย์มาปีกว่าแล้ว มีความซาบซึ้ง
และปลื้มปิติในคำบรรยายของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเจริญสติ-
ปัฏฐาน การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การได้ลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส และ
การคิดนึก เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น หาใช่สัตว์ บุคคล ตัวตนไม่
การเห็นเป็นเพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางตาเท่านั้น (สี) การได้ยิน
เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางหูเท่านั้น (เสียง) การรู้กลิ่นเป็น
สภาพธรรมชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางจมูกเท่านั้น (กลิ่น) การรู้รสก็เป็นสภาพ
ธรรมชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางลิ้นเท่านั้น (รส) การรู้สัมผัสเป็นสภาพธรรม
ชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางกายเท่านั้น (เย็น ร้อน อ่อน แข็ง แร่ ดิน ทราย) การ
นึกคิด ดีใจ เสียใจ โกรธ วิทก ฯลฯ เป็นสภาพธรรมแต่ละชนิดที่เกิดขึ้นเฉพาะที่
จิตเท่านั้น สี เสียง กลิ่น รส เย็น ร้อน อ่อน แข็ง แร่ ดิน ทราย และการคิดนึก
เรื่องราวต่าง ๆ เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยเท่านั้น หาใช่สัตว์
บุคคล ตัวตนไม่

ในชีวิตที่ผ่านมา ก่อนที่จะได้ฟังสัจธรรมจากท่านอาจารย์ กระผมได้อ่าน
หนังสือธรรมต่าง ๆ ที่เขียนขึ้นจากท่านผู้รู้ ผู้เข้าใจของผู้ศึกษาธรรม ที่ตีความใน
พระไตรปิฎกตามความรู้ความเข้าใจของแต่ละท่าน ตัวอย่างเช่น สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง

สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ท่านตีความว่า สังขารร่างกายทั้งหลายไม่เที่ยง มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากเด็กเป็นผู้ใหญ่ จากคนแก่แล้วก็ตาย สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ เพราะสังขารร่างกายมีการเจ็บป่วยไข้ โรคภัยเบียดเบียนอยู่เสมอ เป็นความทุกข์ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ธรรมทั้งหลายไม่มีตัวตน

คือ สรุปจากความเปลี่ยนแปลงทางโลกวัตถุต่าง ๆ และความไม่คงที่ของสิ่งทั้งหลายว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา เพราะหาตัวตนที่แน่นอน คงอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ กระผมได้อ่าน และคิดตามที่ท่านเหล่านั้นเขียน ก็เห็นจริง

ชีวิตช่างน่าเป็นทุกข์เสียจริง กระผมจะต้องตาย ทุกคนจะต้องตาย ต่างกันแต่ว่า ช้าหรือเร็วเท่านั้น ทำอย่างไรหนอจึงจะพ้นทุกข์ได้ ความพ้นทุกข์มี ท่านได้เขียนบอกไว้ว่า ถ้าละความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ ความทุกข์ไม่มี พร้อมทั้งบอกวิธีที่จะละความโลภ ความโกรธ ความหลง ด้วยวิธีปฏิบัติต่าง ๆ กัน มีการท่องบ่นปริกรรม กระทำการดูโยคีผู้หนีโลกแห่งกามทั้งปวง ดูช่างน่าเลื่อมใส ดังที่ได้ปรากฏตามสถานสำนักต่าง ๆ แต่ท่านเหล่านั้นจะพบสัจธรรมล่องพ้นทุกข์ได้หรือ เพราะในพุทธประวัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ควรแก่การบูชาของสัตว์โลกทั้งปวง ก็ได้เคยปฏิบัติเช่นนี้มาแล้วอย่างยิ่งยวด มั่นคงในการกระทำทุกริกิริยาจนแทบสิ้นพระชนม์ แต่หาประจักษ์แจ้งในสัจธรรมไม่

กระผมมีความสนใจในธรรม และปรารถนาความพ้นทุกข์เช่นท่านทั้งหลายที่ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นออกจากกองทุกข์เหมือนกัน แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมา ไม่มีโอกาสได้ไปสำนักปฏิบัติธรรมในสำนักหนึ่งสำนักใดเลย และไม่มีความรู้ความเข้าใจในธรรมอันสุขุมลึกซึ้งเพียงพอที่จะไปสนทนาไต่ถามท่านผู้ใดได้ และไม่ทราบวาทานเจ้าของสำนักใดมีความรู้ความเข้าใจในธรรมอย่างแท้จริงถูกต้อง ตรงตามพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ ตรัสสั่งสอน

ด้วยเหตุนี้ กระผมจึงต้องพึ่งตนเอง ตั้งตนเป็นอาจารย์ของตนเอง แต่ธรรมข้อใดเล่าที่ควรศึกษาและปฏิบัติ ปัญหาต่าง ๆ มีมากมายเพราะความไม่รู้ จิตใจมีแต่

ความฟุ้งซ่าน คิดนึก ตริ่กไปในเรื่องธรรมต่าง ๆ เท่าที่ได้อ่านได้ฟังมา แต่ก็หาได้พบ
สัจธรรมไม่ มีแต่ความคิดนึก ความหวาดกลัวการเวียนตายเวียนเกิด และเห็นโทษของ
กาม เป็นไปในลักษณะของเนกขัมมะ คือ คิดอยากออกจากกาม แต่ไม่ทราบว่าจะ
ปฏิบัติอย่างไร จึงไม่สามารถปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมได้

บัดนี้ กระผมพบหนทางการปฏิบัติธรรมเพื่อความถูกต้องแห่งธรรมแล้ว คือ
การเจริญสติปัฏฐาน มีสติระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามที่ท่านอาจารย์
บรรยาย แต่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ต้องมาจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องด้วย ดังนั้น
เพื่อความไม่ผิดพลาดและกล่าวต่อบรรยายของท่านอาจารย์ กระผมจึงขอเรียนถึง
ความเข้าใจของกระผมในการเจริญสติปัฏฐาน ที่ท่านอาจารย์บรรยายให้ทราบด้วย

การเห็นเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางตาเท่านั้น การได้ยิน
เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางหูเท่านั้น การรู้กลิ่นเป็นสภาพธรรม
ชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางจมูกเท่านั้น การรู้รสเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง
ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางลิ้นเท่านั้น การรู้สัมผัสเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ปรากฏให้รู้ได้
เฉพาะทางกายเท่านั้น การคิดนึก ดีใจ เสียใจ โลก โกรธ หลง วิชา และอื่น ๆ
เป็นสภาพธรรมแต่ละชนิดที่เกิดขึ้นเฉพาะจิตเท่านั้น

สี เสียง กลิ่น รส เย็น ร้อน อ่อน แข็ง เกร่งตึง ไหว และคิดนึกเรื่องราว
ต่าง ๆ เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น หาใช่สัตว์ บุคคล ตัวตนไม่ ประโยค
เหล่านี้ ถ้าฟังอย่างผิวเผิน มิได้ใคร่ครวญพิจารณาตาม ทุกท่านที่ได้ฟังต่างก็คิดว่า
เข้าใจและไม่แปลกใจอย่างไร เพราะคิดว่าเป็นของธรรมดา ไม่ต้องบอกทุกคนก็รู้
เพราะคิดว่ารู้แล้วนี่แหละ ทำให้ฟังธรรมบรรยายของท่านอาจารย์ไม่เข้าใจ ซ้ำสิ่งที่
ควรสนใจและควรพิจารณาที่สุดไปอย่างน่าเสียดาย หาใช่ไม่ว่าเป็นสัจธรรมที่ควรรู้
และควรปฏิบัติตามเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับผู้ที่มีความเข้าใจ และเจริญสติ ย่อมปรารถนาที่จะฟังสัจธรรมที่ผู้ฟังที่
ไม่เข้าใจคิดว่าเป็นของธรรมดา นัยร้อย นัยพัน นัยหมื่นครั้ง โดยมีเป้าหมาย
เพราะยังความเห็นถูกและความมีสติให้มากขึ้นด้วย แต่สติก็คือสติ ปัญญาก็คือ

ปัญญา ความละเอียดลึกซึ้งของความเข้าใจ และแจ้งประจักษ์ในสภาพธรรมจึงมากน้อยต่างกันตามแต่ปัญญาของแต่ละท่าน แต่ความรู้ความเข้าใจในการฟังเหมือนกัน คือรู้ว่า การเห็น รู้ได้เฉพาะทางตาเท่านั้น ไม่ใช่การคิดนึก แต่ทันทีที่เห็นและรู้ว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นคนนั้นคนนี้ทันที ก็เพราะการเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วมากของนามธรรมและรูปธรรม จากการสะสมความไม่รู้ ก็มีความเห็นผิดมาเป็นเวลาช้านาน จนสลักติดตรึงแนบสนิทในจิตสันดาน ย่อมต้องยึดโยงนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ก็เช่นกัน

สี เสียง กลิ่น รส เย็น ร้อน อ่อน แข็ง เกร่งตึง ไหว และการคิดนึกเป็นสังขาร เป็นธรรมชาติที่มีจริง เพราะสิ่งเหล่านี้มีปรากฏอยู่ตลอดเวลา พิสูจน์ได้ทุกเวลา แต่เพราะความไม่รู้ทำให้หลงยินดีพอใจในสี เสียง กลิ่น รส สัมผัสต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

ตราบใดที่ความไม่รู้ยังมีอยู่ คือ ในขณะที่หลงลืมสติ สติไม่เกิด ความมีตัวตนก็ยังมีอยู่ โลกธรรม ๘ ก็ยังครอบงำได้ ยังทำให้มีอภิขมาและโทมนัสอยู่ สำหรับผู้ที่รู้และเข้าใจในสัมมาสติ ย่อมเจริญสติ เมื่อสติเกิด เริ่มเข้าใจในความจริงของธรรมชาติแต่ละชนิด ซึ่งทำกิจการทำงานต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้น ผู้ที่เข้าใจในธรรมบรรยายของท่านอาจารย์แล้ว ย่อมเจริญสติ ละความประพฤติปฏิบัติที่ผิด ปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม เพื่อความก้าวล่วงพ้นไปจากทุกข์ทั้งหมด

ข้อความทั้งหมดนี้ คือ ความเข้าใจของกระผม ที่ได้จากการบรรยายของท่านอาจารย์ หากความเข้าใจของกระผมผิดพลาดคลาดเคลื่อนประการใด ขอท่านอาจารย์ได้โปรดกรุณาตักเตือนสั่งสอนด้วย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ในโอกาสนี้ด้วยขอรับ

สุดท้ายนี้ กระผมขอตั้งจิตอธิษฐานด้วยความสำนึกในพระคุณ ขอสังขารอันสงบประณีตและสูงสุด จงบังเกิดแก่ท่านอาจารย์ตลอดกาลเทอญ

ด้วยความเคารพอย่างสูง

ผู้ฟังธรรมบรรยายด้วยความเคารพ

ส. ท่านผู้ฟังมีความคิดเห็นประการใดบ้างหรือเปล่า จากจดหมายฉบับนี้

ผู้ฟัง ๒ ฉบับ ตรงกันข้ามเลย จดหมายฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นจริงว่า อริยาศัยของแต่ละคนสั่งสมมาไม่เหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองบุคคลก็ได้ฟังคำบรรยายของอาจารย์เหมือนกัน อาจจะฟังพร้อมกันก็ได้ เพราะการออกอากาศทางวิทยุ ใคร ๆ ก็ฟังได้ แต่หลังจากฟังแล้ว ความคิดเห็นมีต่าง ๆ กัน ทำให้เห็นว่า ปัญญาของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดง เป็นความจริงทั้งนั้น

ผมก็ขออนุโมทนาท่านเจ้าของจดหมายฉบับนี้ ที่ท่านได้เห็นโทษของกามและของสังสารวัฏฏ์ ที่จะพยายามไปสู่เนกขัมมะ อีกประการหนึ่ง ท่านเจ้าของจดหมายสามารถรู้ลักษณะที่ต่างกันของสติกับปัญญา เป็นความรู้ของท่านเจ้าของจดหมายเป็นผู้ที่มีความรู้ และก็รู้จักตัวเองว่า ความรู้ของเขาแค่ไหน

สำหรับผู้ปฏิบัติไม่ตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ย่อมไม่รู้จักตัวเอง ทั้งที่ท่านเข้าใจว่า ท่านใกล้พระอริยบุคคลแล้ว แต่ถ้าผู้ที่ไม่รู้จักตัวเอง การกระทำอะไรลงไป ก็ไม่รู้ว่าทำอะไรลงไป เพราะฉะนั้น จดหมาย ๒ ฉบับนี้ต่างกันมาก ตรงกันข้ามเลย เป็นผู้ฟังเหมือนกัน แต่ความคิดความเห็นต่างกัน

ส. ขอดอบจดหมายของอีกท่านหนึ่ง ท่านเขียนมามีข้อความว่า

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๘

เรียน ท่านท่านอาจารย์ที่เคารพ

ผมขอเรียนถามปัญหาบางประการที่ยังเข้าใจไม่ชัดเจน ขอความกรุณาให้ความสว่างด้วย ปัญหาที่ว่า

ข้อ. ๑ คำว่า ถือนิมนิตอนุพยัญชนะ หมายความว่าอะไร

ข้อ. ๒ ผมได้อ่านพุทธพจน์ที่ว่า ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน ผู้ใดมีทั้งฌานและปัญญา ผู้นั้นย่อมอยู่ใกล้นิพพาน

และอีกพุทธพจน์หนึ่ง ผู้ที่มีความไม่ประมาท เมื่อมีฌานติดต่อกันไปทุกขณะจิต มีความก้าวหน้าอย่างมั่นคงอยู่เป็นนิตย์ เป็นผู้ที่มีปัญญา ย่อมได้สัมผัสกับนิพพาน ซึ่งเป็นภาวะที่สูงที่สุด เป็นภาวะซึ่งปราศจากเครื่องผูกมัดทุกอย่าง

ไม่เข้าใจคำว่า ฌาน ในที่นี้หมายถึงอะไร

ข้อ. ๓ ขอตานอาจารย์ช่วยขยายความพุทพจน์นี้ด้วย ภัยย่อมไม่มีแก่ผู้ที่ละได้ทั้งบุญและบาป ซึ่งเป็นผู้ที่มีสติอยู่เสมอ

ขอความเกื้อกูลในธรรมจากท่านอาจารย์เท่านี้ก่อน ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง
สุดท้าย ขออัญเชิญพุทธดำรัสอันประเสริฐเป็นคำอวยพรแด่ท่านอาจารย์ และ
ทุกท่านที่เกื้อกูลในธรรม

ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายปรารถนาซึ่งผลใด ๆ ผลนั้น ๆ ทุกอย่างย่อมได้ด้วย
บุญที่สะสมเอาไว้

ด้วยความเคารพอย่างสูง

ผู้ฟังธรรมบรรยายด้วยความเคารพ

ส. ข้อ. ๑ ที่ท่านถามว่า ถือในนิมิตอนุพยัญชนะ หมายความว่าถึงอะไร

ถ้าไม่ใช่ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน จะไม่เข้าใจสภาพธรรมชัดเจน เพราะว่า
การถือนิมิตอนุพยัญชนะ ไม่ใช่เป็นเพียงคำ เมื่อสติเกิดขึ้นจึงจะรู้ว่า การไม่ถือนิ
มิตอนุพยัญชนะนั้นมีในขณะใด เวลาที่ไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน เห็นอะไร เห็นคน เห็น
วัตถุสิ่งของต่าง ๆ นั่นเป็นการถือนิมิตและอนุพยัญชนะ

นิมิต หมายความว่า ถือนิรูปร่างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏเป็นหนึ่งสิ่งใด
อย่างทางตา แม้ที่จริงแล้วเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะที่มีการเห็น ถ้าไม่มี
การเห็น สีสังขาร ฐาปพจน์ฐานต่าง ๆ ที่กำลังปรากฏในขณะนี้ จะปรากฏ
ไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ทันทึที่สัมผัสขึ้น มีสิ่งที่ปรากฏทางตา ขาดการระลึกรู้ลักษณะ
ที่แท้จริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จึงเห็นนิมิต ยึดถือนิมิตที่ปรากฏว่า เป็น
คนบ้าง เป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ บ้าง นี่คือการถือเอาความหมาย นิมิตของสิ่งที่ปรากฏ
เป็นหนึ่งสิ่งใด

ส่วนอนุพยัญชนะ ก็เป็นการยึดถือนั่นละเอียดของวัตถุ นั้น เห็นกระเป๋าสี
อะไร รูปร่างเป็นอย่างไร หูกระเป๋าสีเป็นอย่างไร ที่เปิดปิดเป็นอย่างไร นั่นคือ
อนุพยัญชนะ ส่วนละเอียดของสิ่งซึ่งถือเอาว่าเป็นหนึ่งสิ่งใด

การอบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะให้เป็นปัญญา ที่ประจักษ์ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง คือ สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ขอให้ระลึกได้ รู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ในขณะที่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดปรากฏทางตา เพราะมีการเห็น หากความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาไม่ได้ หากความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนในสภาพธรรมที่เพียงรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา คือ เห็น ไม่ได้ เพียงเห็นเท่านั้น นั่นคือ การไม่ถือในนิมิตอนุพยัญชนะของสิ่งที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่เจริญสติปัฏฐาน ย่อมถือโดยนิมิตอนุพยัญชนะอยู่ตลอดเวลา ทุกครั้งที่เข้าใจว่า เห็นคน เห็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด นั่นคือ การถือในนิมิตในสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นวัตถุ เป็นบุคคลต่าง ๆ ถ้ามีการถือในอนุพยัญชนะ คือ ส่วนปลีกย่อยของคนหรือวัตถุ เช่น ผม แขน คิ้ว ตา จมูก ปาก กลีบดอกไม้ลักษณะต่าง ๆ สีต่าง ๆ รูปพรรณสัณฐานต่าง ๆ นั่นคือ การถือในอนุพยัญชนะของนิมิตในสิ่งที่ปรากฏทางตา

๕๕๘

ส. เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจสภาพธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงด้วยการเจริญสติปัฏฐาน จะรู้ถึงอรรถว่า ทรงมุ่งหมายที่จะให้เข้าใจพยัญชนะที่ทรงแสดงอย่างไร ไม่ใช่เพียงคำพูดเท่านั้น แต่ทรงชี้ให้เห็นถึงขณะที่หลงลืมสติ และถือเอานิमितอนุพยัญชนะในสิ่งที่ปรากฏเป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใดขึ้น ซึ่งไม่ใช่ความเห็นถูก

ความเห็นถูกทางตาจะค่อย ๆ เริ่มเกิดขึ้น ด้วยการเข้าใจขั้นการฟังว่า แท้ที่จริงแล้ว สิ่งที่เคยยึดถือทางตาทันทีที่เห็นว่า เป็นบุคคลนั้นบุคคลนี้ เป็นวัตถุสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นเพียงสภาพของจริงซึ่งปรากฏทางตาเท่านั้นเอง เพียงเห็นเท่านั้นเอง

เห็น คือ การรู้สิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ส่วนการที่จำนิमितอนุพยัญชนะของสิ่งที่ปรากฏ และรู้ในความหมายของสิ่งที่ปรากฏว่า สิ่งที่ปรากฏนั้นเป็นบุคคลชื่อนั้น เป็นวัตถุสิ่งนั้น ไม่ใช่ขณะเดียวกับที่เห็น ปัญญาจะต้องเกิดขึ้นรู้ชัด สามารถประจักษ์แจ้งสภาพธรรมแต่ละชนิดซึ่งต่างกัน และเกิดดับสืบทอดกันอย่างรวดเร็วมาก

สำหรับทางหูก็เช่นเดียวกัน ดูเสมือนว่า ทันทีที่ได้ยินก็เข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้ยิน แต่สภาพธรรมตามความเป็นจริง สภาพที่ได้ยินเสียงไม่รู้จักความหมายด้วยสภาพที่ได้ยินเสียงเพียงได้ยินเสียงที่ปรากฏเท่านั้น เสียงที่ปรากฏไม่ใช่สภาพรู้เสียง เสียงที่ปรากฏจะไม่ปรากฏเลย ถ้าไม่มีสภาพนามธรรมที่กำลังรู้เสียงนั้น เพราะฉะนั้นสภาพรู้ ไม่ใช่เสียง เป็นแต่เพียงธาตุชนิดหนึ่งซึ่งรู้ในเสียงที่ปรากฏ หากความเป็นตัวตนเป็นสัตว์ เป็นบุคคลในสภาพที่เพียงรู้เสียงแล้วก็ดับไปไม่ได้เลย หากความเป็นตัวตนสัตว์ บุคคล ในเสียงที่เพียงปรากฏแล้วก็ดับไปไม่ได้เลย

แต่เมื่อสติไม่ระลึกถึงลักษณะของได้ยินว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่รู้เสียง ไม่ระลึกถึงลักษณะของเสียงซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางหู ก็ถือในนิमितอนุพยัญชนะของเสียงที่ปรากฏว่า เป็นเสียงหนึ่งเสียงใดด้วยความเป็นตัวตน เช่น เป็นเสียงระฆัง เป็นเสียงนก เป็นเสียงรถยนต์

ความจริงเสียงเกิดดับเร็วมาก แต่ที่ยังจำติดต่อมารู้ว่าเป็นเสียงรณนัต เพราะว่ามี การได้ยินหลายขณะ มากพอที่จะให้จดจำได้ว่าเป็นเสียงรณนัต ถ้าเพียงเสียงเดียว นิดเดียว ไม่สืบต่อปรากฏให้จดจำได้ว่าเป็นลักษณะของเสียงรณนัตแล้ว จะไม่รู้ความหมายว่าเป็นเสียงรณนัต แต่เพราะว่าเสียงนั้นสืบต่อจนกระทั่งความจำสามารถที่จะถือในนิมิตอนุพยัญชนะนั้นได้ว่า เป็นเสียงของรณนัต

เพราะฉะนั้น การอบรมปัญญาให้ดับกิเลส ต้องด้วยปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะ และเมื่อนั้นก็จะเข้าใจในอรรถที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงด้วยพยัญชนะว่า ไม่ถือในนิมิตและอนุพยัญชนะในสิ่งที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย

การคิดนึกมีจริง มีใครบ้างไหมที่ไม่คิด และการคิดนึกนี้มากเหลือเกิน และยึดถือสภาพที่คิดนึกนี้ยิ่งกว่าสภาพอื่นว่าเป็นเรา เพราะว่าเป็นเสียงก็ดับไป รูปที่ปรากฏทางตาก็หมดไป หรือว่าไม่ปรากฏในขณะที่หลับตา แต่ความคิดนึกซึ่งจดจำทุกอย่างที่ได้เห็นไว้ ทุกอย่างที่ได้ยินไว้ ทุกอย่างที่ได้กลิ่นไว้ ทุกอย่างที่อยู่รู้ไว้ ทุกอย่างที่จะกระทบสัมผัส ไม่สัมผัส และก็ผูกต่อเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น เสียงเมื่อสักครู่ดับไปแล้ว ความจำผูกต่อเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นเสียงของคนนั้น กำลังพูดอย่างนั้น เรื่องนั้น เป็นเราที่ได้ยิน และมีความรู้สึกหวนไหวไปตามเสียงที่ได้ยินนั้น ซึ่งความจริงแล้วก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละลักษณะเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาจึงต้องรู้ทั่วจริง ๆ ถ้ารู้ไม่ทั่ว จะไม่ทราบเลยว่า ยึดถือสภาพธรรมที่เกิดปรากฏตามปกติว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล มากเพียงไร แต่ด้วยการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน จะทำให้ท่านรู้ว่า ปัญญาเกิดบ้างหรือยัง ถ้าปัญญายังไม่เกิด ก็ไม่เกิด แต่ว่าอบรมเจริญอย่างไรจึงจะค่อย ๆ เป็นปัญญาที่ค่อย ๆ เกิดขึ้น ค่อย ๆ ละความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ เพราะว่าโดยมากพอพูดถึงปัญญา ดูเสมือนทุกท่านเข้าใจว่า ปัญญาคืออะไร แต่ทราบใดที่ปัญญาขั้นนั้น ๆ ยังไม่เกิดกับท่าน ท่านจะไม่เข้าใจอรรถของความหมายของปัญญาเลย

ปัญญาขั้นการฟัง พิจารณาสິงที่ได้ฟัง เข้าใจในเหตุผลมีแล้วแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นก็เข้าใจความหมายอรรถของปัญญาที่รู้ที่เข้าใจในเหตุผลของสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง แต่ถ้าสติไม่เกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่มีการสังเกต สำเนียงที่จะแยกรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏว่า ลักษณะใดเป็นสภาพรู้ ลักษณะใดเป็นสิ่งที่ปรากฏ ถ้าไม่มีการอบรมเจริญอย่างนี้ ปัญญาที่สามารถประจักษ์ความแยกขาดจากกันของนามธรรมและรูปธรรม โดยไม่มีสภาพธรรมอื่นปะปนเลย ย่อมไม่ประจักษ์กับท่าน ต่อเมื่อใดอบรมเจริญไป ปัญญาขั้นนั้นก็มีเหตุปัจจัยสมควรที่จะเกิดขึ้น ก็เกิดขึ้น ท่านผู้นั้นก็หมดความสงสัยในลักษณะของปัญญา ซึ่งสามารถจะแทงตลอดรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แยกขาดลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมออกจากกันได้ ไม่มีความสงสัยเลย และปัญญาจะต้องเจริญขึ้นเป็นขั้น ๆ จนถึงปัญญาของพระโสดาบันบุคคล พระสกทาคามีบุคคล พระอนาคามีบุคคล และพระอรหันต์

เมื่อใดปัญญาขั้นใดเกิดกับผู้ใด ผู้นั้นก็ประจักษ์ชัดในอรรถของลักษณะของปัญญา ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่มีจริง แต่ต้องอาศัยการอบรมเสียก่อน เมื่อเหตุสมควรแก่ปัญญาขั้นใดจะเกิดขึ้น ปัญญาขั้นนั้นจึงเกิดขึ้น

แต่ถ้าไม่ศึกษาโดยละเอียด คิดว่าเข้าใจลักษณะของปัญญาหมดแล้ว บางท่านพูดถึงโลกุตตรปัญญา ซึ่งเป็นปัญญาของพระอรหันต์บ้าง พระอนาคามีบ้าง พระสกทาคามีบ้าง พระโสดาบันบ้าง พูดง่ายมาก แต่ไม่ประจักษ์ในลักษณะของปัญญาซึ่งเป็นสภาพที่มีจริงแต่ยังไม่เกิด เพราะว่าเหตุไม่สมควรแก่ผล ต่อเมื่อใดเหตุสมควรแก่ผล ปัญญาขั้นนั้น ๆ จึงจะเกิดขึ้น

ข้อ. ๒ ท่านถามว่า กระผมได้อ่านพุทธพจน์ที่ว่า ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน ผู้ใดมีทั้งฌานและปัญญา ผู้นั้นย่อมอยู่ใกล้นิพพาน

และอีกพุทธพจน์หนึ่ง ผู้ที่มีความไม่ประมาท เมื่อมีฌานติดต่อกันไปทุกขณะจิต มีการกำหนดอย่างมั่นคงอยู่เป็นนิตย์ เป็นผู้มึปัญญา ย่อมได้สัมผัสกับนิพพาน ซึ่งเป็นภาวะที่สูงสุด เป็นภาวะซึ่งปราศจากเครื่องผูกมัดทุกอย่าง

กระผมไม่เข้าใจคำว่า ฌาน ในที่นี้หมายถึงอะไร

ฟังสำนวนแล้วรู้สึกว่าจะไม่ใช่พุทธพจน์โดยตรง ที่ว่า ผู้ที่มีความไม่ประมาท เมื่อมีฌานติดต่อกันไปทุกขณะจิต มีการกำหนดอย่างมั่นคงอยู่เป็นนิตย์ เป็นผู้มึปัญญา ย่อมได้สัมผัสกับนิพพานซึ่งเป็นภาวะที่สูงสุด เป็นภาวะซึ่งปราศจากเครื่องผูกมัดทุกอย่าง เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้อ้างถึงที่มาด้วย

และสำหรับผู้ที่ยังไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมไม่เข้าใจรรถของพญานะที่ว่า ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน ผู้ใดมีทั้งฌานและปัญญา ผู้นั้นย่อมอยู่ใกล้นิพพาน

นี่เป็นการกล่าวถึงสภาพธรรมซึ่งมีจริง แต่ว่าปรากฏประจักษ์แล้วกับผู้ใด เพราะคำว่า ฌาน มีความหมายหลายอย่าง แล้วแต่ว่าข้อความนั้นปรากฏในส่วนใดของพระไตรปิฎก

องค์ฌาน คือ สภาพธรรมที่เป็นเครื่องประกอบในการเผากิเลส ที่เป็นสมถภาวนา ได้แก่ วิตกเจตสิก วิจาร์เจตสิก ปีติเจตสิก สุข คือ เวทนาเจตสิก เอกัคคตา คือ เอกัคคตาเจตสิก

นี่เป็นสภาพธรรม ถ้าศึกษาโดยละเอียดแล้วจะทราบได้ว่า ขณะใดจิตประกอบด้วยองค์ฌาน ขณะใดไม่ประกอบ

ในจิตทั้งหมด ๘๙ ดวง สำหรับกามาวจรจิต ๕๔ ดวง คือ จิตซึ่งเป็นไปในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มีเพียง ๑๐ ดวงเท่านั้น ที่ไม่ประกอบด้วยองค์ของฌาน คือ ไม่ประกอบด้วยวิตกเจตสิก วิจาร์เจตสิก

จิตที่ไม่ประกอบด้วยวิตกเจตสิก วิจาร์เจตสิก คือ ทวิปัญญาวุญญาณ ได้แก่

จิตเห็น จักขุปัญญาวุญญาณ ๒ ดวง เป็นกุศลวิบาก ๑ ดวง อกุศลวิบาก ๑ ดวง

โสตปัญญาวุญญาณ ๒ ดวง โดยนัยเดียวกัน

มานวิญญาน ๒ ดวง โดยนัยเดียวกัน

ชีวหาวิญญาน ๒ ดวง โดยนัยเดียวกัน

กายวิญญาน ๒ ดวง โดยนัยเดียวกัน

จิต ๑๐ ดวงนี้ ไม่ประกอบด้วยองค์ของมาน เพราะฉะนั้น เพียงขั้นฟังจากที่นั่น บ้างที่นี้บ้าง และคิดว่า มานเป็นเรื่องของรูปาวจรจิต ซึ่งเป็นการเจริญสมถภาวนา จนกระทั่งจิตสงบถึงขั้นอัปปนาสมาธิเป็นมานจิต เพราะฉะนั้น ถ้าเข้าใจเพียงเท่านั้น จะสงสัยว่า มานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีมาน ก็เลยคิดว่า จะต้องไปเจริญมานเสียก่อน แต่มาน คือ การเผา ความเพียรที่จะเผากิเลส ซึ่งมี ๒ อย่าง สมถภาวนาอย่างหนึ่ง วิปัสสนาภาวนาอย่างหนึ่ง

ถ้าสมถภาวนาก็เป็น อารัมมณูปนิชฌาน คือ การให้จิตจดจ่ออยู่ที่อารมณ์ที่จะทำให้จิตสงบระงับจากกิเลส จนกระทั่งเป็นสมาธิมั่นคงยิ่งขึ้นถึงขั้นอัปปนาสมาธิ

ส่วนความหมายของมานอีกนัยหนึ่ง คือ ลักษณะอุปนิชฌาน ได้แก่ ขณะที่ระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ นั่นคือ เผาความไม่รู้ที่ละเอียดละน้อย จนกว่าจะละการยึดถือนามธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

ในขณะที่สติเกิด กับขณะที่หลงลืมสติ จะเห็นได้ว่าต่างกัน ถ้าใครคิดว่ายังเหมือนกัน หมายความว่า ปัญญาไม่ได้เกิดกับผู้นั้น ไม่รู้ว่าขณะที่หลงลืมสตินั้นอย่างไร และขณะที่มีสตินั้นอย่างไร

ขณะที่มีสติ คือ ระลึกได้ รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นเป็นมาน หรือเปล่า เป็นการเผาความไม่รู้ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏที่เคยยึดถือเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลหรือเปล่า ถ้าขณะนั้นสติไม่เกิด อะไรจะเผาความไม่รู้ที่เคยยึดถือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

เพราะฉะนั้น ขณะที่สติเกิด มรรคมีองค์ ๘ อย่างน้อยที่สุดจะต้องมี ๕ องค์ คือ สัมมาทิฐิ ความเห็นถูกในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

สัมมาสังกัปปะ คือ วิตกเจตสิกซึ่งเป็นองค์ฌาน เป็นการตรึกหรือจรดในลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ พร้อมสัมมาทิฏฐิ และสัมมาสติที่กำลังระลึกรับรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เวลานี้สภาพธรรมมีทั้งนามธรรมและรูปธรรม ทางตาที่ไม่ได้ขาดนามธรรมและรูปธรรมในขณะที่เห็น ทางหูที่ดี ทางจมูกที่ดี ทางลิ้นที่ดี ทางกายที่ดี ทางใจที่ดี ถ้าสติไม่ระลึกรับรู้ลักษณะของนามธรรมจริง ๆ จะแยกขาดลักษณะของนามธรรมออกจากรูปธรรมไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าการกำลังเห็นนี้ รูปธรรมที่ปรากฏนั้นอย่างหนึ่ง และสภาพรู้ที่กำลังเห็นเป็นธาตุรู้ที่อีกอย่างหนึ่ง ต้องเป็นสติที่ระลึกรับรู้ลักษณะ และวิตกเจตสิกก็จรดตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏถูกต้อง คือ ถ้าจรดที่ลักษณะของนามธรรม ก็รู้ในลักษณะที่เป็นนามธรรม ถ้าจรดในลักษณะของรูปธรรมที่กำลังปรากฏ พร้อมสติซึ่งเป็นสัมมาสติ ในขณะที่นั้นก็เป็นการระลึกรู้และจรดในลักษณะของรูปธรรม ไม่ใช่เอานามธรรมเป็นรูปธรรม หรือเอารูปธรรมเป็นนามธรรม

การอบรมเจริญปัญญา ต้องเป็นไปด้วยความละเอียดจริง ๆ จึงจะประจักษ์สภาพธรรมแต่ละอย่างถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อน และไม่สับสน

ในขณะที่สติเกิด มีสัมมาทิฏฐิ มีวิริยเจตสิกซึ่งเกิดร่วมกับสัมมาทิฏฐิ สัมมาสติเป็นสัมมาวายาโม ๓ องค์แล้ว เพราะฉะนั้น เมื่อมีสัมมาทิฏฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑ ในขณะที่สติระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ จะขาดเอกัคคตาเจตสิก ซึ่งเป็นสัมมาสมาธิอีก ๑ ที่เป็นสภาพธรรมที่รู้อารมณ์เดียวในขณะที่นั้นไม่ได้

เพราะฉะนั้น ไม่ต้องห่วงเรื่องอรรถของฌาน ซึ่งเป็นการเจริญอบรมการเพ่งกิเลส ละความไม่รู้ให้หมดไป ดังนั้นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ รู้ความต่างกันของขณะที่มีสติ กับขณะที่หลงลืมสติ จึงรู้ในอรรถที่ว่า ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน เพราะเหตุว่าวิตกเจตสิกที่ดี เป็นองค์ของมรรคมีองค์ ๘ องค์หนึ่ง

ผู้ใดมีทั้งฉานและปัญญา ผู้นั้นย่อมอยู่ใกล้นิพพาน ไม่ใช่คิดเองว่า พังมานานแล้ว กำลังจะบรรลุนิพพานแล้ว โดยที่สติไม่เกิด ปัญญาโดยลำดับขั้นก็ไม่เกิด ไม่รู้ลักษณะขณะที่หลงลืมสติ กับขณะที่มีสติ นั่นเป็นความเข้าใจหรือตีความธรรมเอง แต่ถ้าศึกษาโดยละเอียด คือ โดยการปฏิบัติธรรมด้วย เมื่อศึกษาเรื่องของสติปัญญา ก็เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญาเป็นปกติ ก็จะหมดความสงสัยในพระพุทธพจน์ หรือในพยัญชนะที่ว่า ฉานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฉาน

เวลาที่ปัญญาคมกล้าขึ้น ความสงบจะเพิ่มขึ้นตามด้วยใหม่ เป็นของแน่นอนที่สุด แต่ความสงบที่เกิดร่วมกับปัญญาในขณะนั้น ไม่ใช่การเจริญสมถภาวนา ไม่ใช่การไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็นความสงบ ใช้คำว่า ฉาน ได้ เกิดร่วมกับปัญญา รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ในขณะที่ปัญญาคมกล้า องค์อื่นของมรรคก็จะต้องเพิ่มความคมกล้าขึ้น แม้แต่ลักษณะของฉาน ลักษณะของสมาธิก็ปรากฏด้วย แต่ว่าสมาธินั้นไม่ได้มีอารมณ์เช่นสมถภาวนา คือ ไม่รู้ในรูปธรรมและนามธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะว่าการเจริญสมถภาวนา จุดประสงค์เพื่อไม่รู้ในสิ่งที่เห็น ในสิ่งที่ได้ยิน ในสิ่งที่ปรากฏทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ไม่รู้ในนามธรรม ในสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเลย เพราะว่ามีจุดประสงค์เพียงให้จิตสงบระงับ ด้วยการจดจ้องในอารมณ์ ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

ลักษณะของฉานที่ประกอบด้วยปัญญา หรือปัญญาที่ประกอบด้วยฉาน ก็เป็นสภาพของมรรคมืดมัว ๘ ซึ่งเจริญขึ้น มีความไม่ประมาท ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง แล้วแต่ว่าสภาพธรรมนั้นจะเป็นนามธรรมประเภทใด รูปธรรมประเภทใด

และที่ว่า เมื่อมีฉานติดต่อกันไปทุกขณะจิต ความหมายก็แล้วแต่ว่า ท่านเข้าใจอย่างไรในคำว่า ทุกขณะจิต

ถ้าพูดถึงเอกัคคตาเจตสิกแล้ว เกิดกับจิตทุกดวง เอกัคคตาเจตสิกก็เป็นองค์ของฉานด้วย แต่วิตกเจตสิกซึ่งเป็นองค์ของฉานนั้น ไม่ได้เกิดกับทุกขณะจิต

นี่เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาโดยละเอียด แต่ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ปัญญาย่อมเจริญขึ้นที่จะรู้ในอรรถของพญานะที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องของสภาพธรรมที่มีจริง เป็นปรมาัตถธรรมว่า เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ มีลักษณะอย่างนั้น ๆ จริง ๆ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงเชื่อเท่านั้น

ข้อ. ๓ ถามว่า ขอท่านอาจารย์ช่วยขยายความพุทธพจน์นี้ด้วย ภัยย่อมไม่มีแก่ผู้ที่ละได้ทั้งบุญและบาป ซึ่งเป็นผู้ที่มีสติอยู่เสมอ

ผู้ที่ละได้ทั้งบุญและบาปมีคนเดียว คือ พระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีสติอยู่เสมอ เพราะฉะนั้น เมื่อไม่มีบุญและบาปแล้ว ก็ย่อมจะไม่เป็นภัยแก่บุคคลใดทั้งสิ้น

๕๕๙

ส. อุโบสถศีลองค์ต่อไป คือ องค์ที่ ๘ อุจจาสนมมหาสยนา เวรมณี เว้นจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่

ข้อความใน **อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต อุโปสถวรรคที่ ๕ สังขิตตสูตร ข้อ ๑๓๑** มีข้อความเรื่องอุโบสถศีลองค์ที่ ๘ ดังนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระอรหันต์ทั้งหลายละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้า ตลอดชีวิต

ในวันนี้ แม้เราก็ละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้า ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย แม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ฯ

จบ สูตรที่ ๑

สำหรับมูลเหตุที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติพระวินัย ห้ามใช้ที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ ข้อความใน **พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒ จัมมขันธ์กะ ข้อ ๑๕** มีข้อความว่า

พระพุทธบัญญัติห้ามใช้ที่นั่งและที่นอนสูงใหญ่

ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ใช้ที่นั่งและที่นอนอันสูงใหญ่ คือ เตี้ยมีเท้าเกินประมาณ เตี้ยมีเท้าเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีสัญญาณเป็น

ช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดหนุน เครื่องลาดชนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือ เป็นต้น เครื่องลาดชนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดชนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทอง และเงินแกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดชนแกะจุนางพ่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื้ออชินะ มีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง ชาวบ้านเที่ยวชมวิหารไปพบเข้า จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ที่นั่งและที่นอนอันสูงใหญ่ คือ เตี้ยมมีเท้าสูง เกินประมาณ ... เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ถ้าท่านจะตรวจสอบในพระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม ๕ จะมีข้อความว่า

น ภิกขเว อจุจาสยนมหาสยนานิ ธาเรตพฺพานิ เสยฺยถิทํ อาสนนฺติ ปลฺลฺงฺโก โคณโก จิตฺตโก ปฏฺฐิกา ปฏฺฐลิกา ตูลิกา วิกตিকা อุตฺถโลมํ เอกุนตโลมํ กฏิสฺสํ โกเสยฺยํ กุตฺตกํ หตฺถตฺถกํ อสฺสตฺถกํ รตฺถกํ ... เป็นต้นไป

อาสนนฺติ ได้แก่ ตั้งหรือเก้าอี้นอน ปลฺลฺงฺโก ได้แก่ บัลลังก์ โคณโก ได้แก่ ผ้าขนสัตว์ขนยาว จิตฺตโก ได้แก่ เครื่องลาดที่วิจิตรสวยงาม ปฏฺฐิกา ได้แก่ ผืนผ้าผ้าขาวสำหรับลาดที่มีเนื้ออ่อนนุ่มมาก ปฏฺฐลิกา ได้แก่ เครื่องลาดมีรูปดอกไม้ติดกัน ตูลิกา ได้แก่ เครื่องลาดยัดหนุน วิกตিকা ได้แก่ เครื่องลาดชนแกะที่วิจิตรไปด้วยรูปราชสีห์และเสือโคร่ง เป็นต้น อุตฺถโลมํ เครื่องลาดชนแกะมีขนตั้ง ซึ่งข้อความในพระไตรปิฎกฉบับบาลีก็ตรงกับคำแปลในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใน พระวินัยมหาวรรค ภาค ๒ จัมมขันธกะ

ถ. อุโบสถศีลข้อที่ ๘ ในพระวินัยปิฎก พระผู้มีพระภาคทรงห้ามภิกษุที่กระทำเช่นนั้นเหมือนกับชาวบ้าน แต่ผู้ที่รักษาอุโบสถศีลเช่นนั้นไม่ใช่ภิกษุ เมื่อไม่ใช่ภิกษุ ชาวบ้านก็ไม่รังเกียจ ทำไมจึงต้องห้ามด้วย

ส. กล่าวถึงมูลเหตุที่ทรงบัญญัติ และฆราวาสผู้ซึ่งใคร่จะปฏิบัติตามเท่าที่สามารถจะกระทำได้ในข้อที่เป็นส่วนของอุโบสถศีลมีองค์ ๘ ไม่ใช่ศีลทั้งหมดของบรรพชิต แต่เฉพาะองค์ ๘ ที่เป็นส่วนของฆราวาส ซึ่งก็ควรที่จะได้ทราบว่า มูลเหตุที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติแก่ภิกษุสงฆ์นั้นเนื่องจากอะไร เพราะเหตุใด เป็นการขัดเกลาร่างกาย และคฤหัสถ์ที่ใคร่จะขัดเกลากิเลส ก็สามารถที่จะปฏิบัติตามได้

ถ. จุดมุ่งหมาย คือ พยายามทำให้เหมือนบรรพชิต

ส. เหมือนพระอรหันต์ทีเดียว สะสมอุปนิสัยปัจจัยที่จะให้บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ในวันหนึ่ง

ข้อความใน **พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค ๒ ข้อ ๒๑๔** มีว่า

ทรงห้ามนอนบนเตียงสูง

สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์นอนบนเตียงสูง ชาวบ้านที่ยมชววิหาร เห็นแล้วเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ... ภิกษุทั้งหลายกราบพูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงนอนบนเตียงสูง รูปใดนอน ต้องอาบัติทุกกฏ

ฯ

อาบัติทุกกฏนี้เป็นอาบัติอย่างเบาที่สุด ซึ่งอุโบสถศีลองค์ที่ ๗ และองค์ที่ ๘ ถ้าภิกษุล่วงละเมิด ก็เป็นอาบัติทุกกฏเท่านั้น

ข้อความต่อไป

พุทธาณุญาตเขียงรองเท้าเตียง

ข้อ ๒๑๕

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งนอนบนเตียงต่ำถูกงูกัด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชียงรองเท้าเตียง ฯ

ข้อ ๒๑๖

สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้เชียงรองเท้าเตียงสูง เจาะติดกับเชียงรองเท้าเตียง
ชาวบ้านเที่ยวชมวิหาร เห็นแล้วเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ... เหมือนพวกคฤหัสถ์
ผู้บริโภคกาม ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้เชียงรองเท้าเตียงสูง รูปใดใช้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชียงรองเท้าเตียงสูง ๘ นิ้ว เป็นอย่างยิ่ง ฯ

พุทธานุญาตด้วย

ข้อ ๒๑๗

สมัยนั้น ด้ายบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตด้ายไว้ถักเตียง ตัวเตียงกินด้ายมาก ...

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เจาะตัวเตียงแล้วถักเป็นตาหมากรุก

ผ้าสามัญผืนน้อย ๆ บังเกิดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ
ภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำเป็นผ้ารองพื้น

นุ่นบังเกิดแล้ว ...

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สานอกทำเป็นหมอน

นุ่นมี ๓ ชนิด คือ นุ่นต้นไม้ ๑ นุ่นเถาวัลย์ ๑ นุ่นหญ้า ๑ ฯ

สำหรับท่านผู้ฟังที่รักษาอุโบสถศีล และใครที่จะได้ทราบว่า พระผู้มีพระภาค
ทรงอนุญาตเพียงลักษณะประเภทใดบ้าง ก็ควรที่จะได้ทราบจาก **พระวินัยปิฎก
จุลวรรค ภาค ๒ เสนาสนะชั้นธกะ**

พุทธาณุญาตหมอน

ข้อ ๒๑๘

สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ใช้หมอนยาวกึ่งกาย ชาวบ้านเที่ยวชมวิหาร พบเห็น
แล้วเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม ... ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้หมอนยาวกึ่งกาย รูปใดใช้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ เราอนุญาตให้ทำหมอนพอดีกับศีรษะ ฯ

สิ่งใดที่จะเป็นความสะดวกสบายและเหมาะสมแก่เพศสมณะ พระผู้มีพระภาค
ทรงอนุญาต เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังที่ใครจะละกิเลส ก็ศึกษาในเหตุผล และประพฤติ
ปฏิบัติตามได้

พุทธาณุญาตฟูก ๕ ชนิด

ข้อ ๒๑๙

สมัยนั้น ในเมืองราชคฤห์มีมหรสพบนยอดเขา ชาวบ้านจัดแจงฟูกสำหรับพวก
มหาอำมาตย์ คือ ฟูกขนสัตว์ ฟูกผ้า ฟูกเปลือกไม้ ฟูกหญ้า ฟูกใบไม้ ครั้นมหรสพ
เลิกแล้ว เขาก็เลิกผ้าห่มไป ภิกษุทั้งหลายได้เห็นขนสัตว์บ้าง ท่อนผ้าบ้าง เปลือกไม้
บ้าง หญ้าบ้าง ใบไม้บ้างเป็นอันมาก ซึ่งเขาทิ้งไว้ในที่เล่นมหรสพ ครั้นแล้วได้กราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตฟูก ๕ ชนิด คือ ฟูกขนสัตว์ ฟูกผ้า ฟูก
เปลือกไม้ ฟูกหญ้า ฟูกใบไม้ ฯ

ข้อ ๒๒๐

สมัยนั้น ผ้าอันเป็นบริวารของเสนาสนะบังเกิดแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ห่มฟูก ฯ

ต่อไปก็ทรงอนุญาตเตียงห่มฟูก ปูฟูกเตียงลงบนตั่ง ปูฟูกตั่งลงบนเตียง

ข้อความต่อไป

ข้อ ๒๒๒

สมัยนั้น ที่อยู่อาศัยของพวกเดียรถีย์ทาสีขาว พื้นเขาแต่งให้เป็นสีดำ ผาเขา
ทำบริกรรมให้เป็นสีเหลือง ชาวบ้านเป็นอันมากพากันไปดูที่อยู่พวกเดียรถีย์ ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสีขาว สีดำ ทำบริกรรมด้วยสีเหลือง ในวิหาร
ฯ

ไม่มาก ไม่น้อย ตามควรแก่การที่จะไม่ให้ชาวบ้านเพ่งโทษติเตียน

ข้อความต่อไป

ข้อ ๒๒๓

สมัยนั้น ผาหยาบ สีขาวไม่จับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ดินปนแกลบ แล้วกวาดด้วยเกรียง สีขาว
จะได้จับ

สีขาวยังไม่ติด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ดินละเอียด แล้วกวาดด้วยเกรียงให้สีขาว
จับ

สีขาวก็ยังไม่จับ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ยางไม้ แบ่งเป็ยก ฯ

ผู้ที่ขัดเกลากิเลสไม่ใช่ว่าจะทำได้ตามใจชอบ เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นและสิ่งใด
เหมาะสมแก่เพศบรรพชิต ต้องกราบทูลให้ทรงทราบ และพระผู้มีพระภาคเท่านั้นที่
ทรงรู้แจ้งว่า สิ่งใดเหมาะสมแก่เพศบรรพชิตมากน้อยประการใด

พุทธานุญาตดินปนเกลบ

ข้อ ๒๒๔

สมัยนั้น ฝ่าหยาบ สีเหลืองไม่จับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-
พระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ดินปนเกลบ แล้วกวาดด้วยเกรียงให้สี
เหลืองจับ

สีเหลืองไม่ติด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ดินปนรำ แล้วกวาดด้วยเกรียงให้สีเหลือง
จับ

สีเหลืองก็ยังไม่ติด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้แป้งเมล็ดพรรณผักกาด ขี้ผึ้งเหลว

ครั้นหนาเกินไป ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เช็ดออกด้วยท่อนผ้า ฯ

ละเอียดหมดทุกประการ สำหรับปฏิบัติทาความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจะกระทำให้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับพุทธานุญาตจากพระผู้มีพระภาค ผู้ทรงรู้แจ้งว่า ข้อปฏิบัติข้อใดควรมากน้อยประการใด

ข้อความต่อไปมีว่า

ข้อ ๒๒๕

สมัยนั้น พื้นดินหยาบไป สีดำนับจับ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ดินปนแกลบ แล้วกวาดด้วยเกรียง สีดำนับจับ

สีดาก็ยังไม่จับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ดินขุยไผ่เดือน แล้วกวาดด้วยเกรียง สีดำนับจับ

สีดาก็ยังไม่จับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ยางไม้ น้ำฝาด ฯ

เรื่องเสนาสนะ ที่อยู่อาศัย จำเป็นมากน้อยประการใด ควรที่จะทำให้เหมาะสมให้คงทน ให้ดูเรียบร้อยสะอาดงามตา ไม่ให้เป็นที่ติเตียนของพวกคฤหัสถ์ได้

ข้อความต่อไป

พุทธานุญาตภาพดอกไม้เป็นต้น

ข้อ ๒๒๖

สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์ให้ช่างเขียนภาพสตรีบุรุษไว้ในวิหาร ชาวบ้านเที่ยวชมวิหารเห็นเข้า จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ... เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม ... ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้เขียนภาพสตรีบุรุษ รูปใดให้เขียน ต้อง
อาบัติทุกกฏ เรานุญาตภาพดอกไม้ ภาพเครื่องเถา พันธ์มกร ดอกจอกห้ากลีบ ฯ

ยังไม่หมดกิเลส ยังต้องมีการอบรมเจริญปัญญาที่จะให้รู้สภาพธรรมตามที่แต่
ละท่านสะสมมา เพราะฉะนั้น ตามความเป็นจริง ชีวิตยังต้องมีอุปกรรมในการเป็นอยู่
อย่างไรที่เหมาะสมที่ควร ก็กระทำได้ โดยไม่เป็นที่ติเตียนโทษะนาของคนอื่น

ถ. ในพระวิหาร พระผู้มีพระภาคอนุญาตเพียง ๓ สี สีดำ สีเหลือง สีขาว
เท่านั้น วิหารต่าง ๆ เวลานี้ กระดานนี้ก็แดง อาบตีหรือเปล่า

ส. มีรูปอะไรบ้าง เกลี้ยง ๆ กลา ๆ หรือว่าเป็นอย่างไร ต้องอ่านต่อไปให้
ละเอียด ศึกษาต่อไปให้ละเอียดอีกมากทีเดียว

ถ. รูปก็มีอยู่ ทุกวันนี้ตามกฎต่าง ๆ ปฏิทินต่าง ๆ ท่านก็นำปฏิทินไปติด
ในปฏิทินนั้น ก็มีผู้หญิงผู้ชายทั้งนั้น

ส. แล้วจะทำอย่างไรดี

ถ. ถามว่าอาบตีหรือไม่

ส. ศึกษาให้ละเอียด เรื่องของพระวินัยบัญญัติเป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่ง
ทีเดียว และท่านผู้ฟังจะได้เห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย จากในครั้งที่พระผู้-
มีพระภาคยังไม่ปรินิพพานจนกระทั่งมาถึงยุคนี้สมัยนี้ และในยุคต่อ ๆ ไป
จะเปลี่ยนแปลงประการใด จะเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตรงตามพระวินัยบัญญัติทั้งหมด
เหมือนในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน หรือว่ากาลสมัยเปลี่ยนไป ข้อ
ประพฤติปฏิบัติ หรือการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุเปลี่ยนแปลงไปประการใดบ้าง
ก็จะรู้ได้จากการศึกษาพระวินัยบัญญัติ และสภาพตามความเป็นจริงที่ปรากฏในยุค
ปัจจุบัน

ธรรมต้องเป็นธรรม พระวินัยบัญญัติก็เป็นพระวินัยบัญญัติ แต่ว่าเหตุการณ์จะ
เปลี่ยนไปอย่างไร ก็เป็นเรื่องที่แต่ละท่านจะต้องศึกษาว่า ไกลแค่ไหน หรือว่าต่างกับเมื่อ
ครั้งพระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพานประการใดบ้าง

สำหรับอุโบสถศีลองค์ที่ ๘ ถึงแม้ว่าจะมีข้อความที่กล่าวถึงเรื่องของที่นั่งรวมอยู่ด้วย แต่จุดประสงค์ของการกล่าวถึงที่นั่งนั้น ก็เพื่อให้เว้นจากการนอน หรือการใช้ที่นั่งเป็นที่นอนนั่นเอง การนอนเป็นชีวิตประจำวันใหม่ บางท่านอาจจะพิจารณาได้ในชีวิตประจำวันของท่านว่า ที่นอนของท่านเป็นเพียงเฉพาะเพื่อการหลับนอนพักผ่อนร่างกาย หรือว่าเพื่อความสุขสบายในการนอนอย่างมากทีเดียว

บางท่านพอใจในการที่จะได้นอนที่นอนสูงหนา อ่อนนุ่ม นั้นหมายความว่าความถึงการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะหรือเปล่า ในเมื่อยังเป็นผู้ที่พอใจในรูป ที่นอนก็จะต้องสวयงามประณีต ซึ่งเป็นลักษณะหรือความหมายของคำว่า ที่นอนใหญ่ คือที่นอนที่วิจิตร ทำให้มีความเพลิดเพลินยินดีพอใจในเตียงนอนนั้น ในที่นอนนั้นมากกว่าการที่จะรู้ประโยชน์ของที่นอนว่า เพื่อการหลับพักผ่อนร่างกาย แต่เมื่อยังเป็นผู้ที่มีกิเลสอยู่ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน เครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งที่นอนด้วย ก็วิจิตรไปตามความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมการขัดเกลากิเลสด้วยการรักษาอุโบสถศีล จึงเข้าใจจุดประสงค์ในการที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติให้เว้นการนอนบนที่นอนสูง ที่นอนใหญ่ เพราะท่านนอกจากจะเพื่อการหลับนอนพักผ่อนร่างกาย ก็ยังมีความยึดมั่นพอใจติดในที่นอน ในเตียงนอนได้ ซึ่งจะพิสูจน์ได้จากท่านที่ไม่ได้รักษาศีลองค์ที่ ๘ คือจะเห็นได้ว่า เตียงนอนของท่านก็เป็นที่พักใจ นำความสบายในการนอนมาให้หลายประการ

๕๖๐

ส. สำหรับประโยชน์ของเตียงที่พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต จะเห็นได้ว่า ในครั้งที่มีการสร้างวิหารถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ในครั้งแรกนั้น ไม่มีบานประตู พระผู้มีพระภาคก็ทรงพุทธานุญาตบานประตู และทรงอนุญาตเครื่องประกอบต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสม เช่น พุทธานุญาตบานหน้าต่าง และสำหรับการที่ทรงพุทธานุญาตเครื่องลาด ข้อความใน **พระวินัยปิฎก ภาค ๒ พุทธานุญาตเครื่อง** มีว่า

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายนอนบนพื้นดิน เนื้อตัวและจีวรเปื้อนด้วยฝุ่น จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลาดด้วยหญ้า

หญ้าที่ลาดถูกหนูบ้าง ปลวกบ้างกัด ...

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตแผ่นกระดานคล้ายตั้ง

เมื่อนอนบนแผ่นกระดานคล้ายตั้ง เนื้อตัวไม่สลาย ...

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเตียงถักหรือสาน

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ที่ทรงพุทธานุญาตนี้ ก็เพื่อความเหมาะสมต่าง ๆ นั้นเอง เช่นข้อความที่ว่า

สมัยนั้น วิหารมุงด้วยหญ้า ถึงฤดูหนาวก็หนาว ถึงฤดูร้อนก็ร้อน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รื้อลง แล้วฉาบด้วยดินทั้งข้างนอกข้างใน

เป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ตามความเหมาะสมของเพศสมณะ

สำหรับข้อความที่แสดงให้เห็นว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติศีลข้อนี้ โดยมุ่ง
หมายการนอน ใน **พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค ๒ ข้อ ๒๖๗** มีข้อความว่า

สมัยนั้น ชาวบ้านตกแต่งที่นอนสูงที่นอนใหญ่ไว้ในโรงอาหาร ณ ละแวกบ้าน
คือ แก้อื่นนอน เตียงใหญ่ ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วย
ลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีฐานเป็นช่อดอกไม้
เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดพรมขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น
เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงิน
แกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางฟ่อน ๑๖ คน
เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์
ชื้ออชินะ อันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน
เครื่องลาดมีหมอนข้าง ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่นั่งทับ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-
พระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเครื่องลาดที่เป็นคิหิวิกฤ เว้นเครื่องลาด ๓
ชนิด คือ แก้อื่นนอน เตียงใหญ่ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น นอกนั้นนั่งทับได้ แต่จะนอนทับ
ไม่ได้

ข้อความต่อไปมีว่า

พุทธานุญาตให้นั่งทับเตียงตั้งเป็นคิหิวิกฤ

ข้อ ๒๖๘

สมัยนั้น ชาวบ้านตกแต่งเตียงบ้าง ตั้งบ้าง ที่ยัดนุ่นไว้ในโรงอาหาร ณ ละแวก
บ้าน ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่นั่งทับ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นั่งทับเตียงตั้งที่เป็นคิหิวิกฤได้ แต่จะนอน
ทับไม่ได้ ฯ

เพราะฉะนั้น ท่านที่รักษาอุโบสถศีลไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องการนั่ง ถ้ามีสถานที่ ๆ จัดไว้ นั่งได้ แต่ไม่ควรสำเร็จการนอนในสถานที่ที่ไม่ได้ทรงอนุญาต ไม่มีที่จะนั่งก็นั่งได้ แต่นอนไม่ได้

สำหรับเรื่องของวิหารที่อยู่ของภิกษุสงฆ์ บางท่านอาจจะสงสัยว่า ควรจะสร้างในลักษณะอย่างไร ใน **พระวินัย จุลวรรค ภาค ๒ ข้อ ๒๙๐** มีข้อความว่า

สมัยนั้น นางวิสาขาไมเคยมารดาใครจะให้สร้างปราสาทมีเฉลียง ประดุกเทริด ที่ตั้งอยู่บนกระพองข้างถวายเป็นพระสงฆ์

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายมีความสงสัยว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตการใช้สอยปราสาท หรือไม่ทรงอนุญาตหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการใช้สอยปราสาททุกอย่าง ฯ

บางครั้งพระสงฆ์ท่านก็ได้รับสิ่งต่าง ๆ มากมาย แต่บางอย่างก็ควรแก่การใช้สอย บางอย่างก็ไม่ควรแก่การใช้สอย เมื่อเป็นสิ่งที่ท่านไม่แน่ใจว่า ท่านควรจะใช้ประการใด ท่านก็ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาค ซึ่งข้อความใน **พระวินัยปิฎก** มีว่า

ข้อ ๒๙๑

สมัยนั้น สมเด็จพระอัยยิกาของพระเจ้าปเสนทิโกศลทิวคต เพราะพระนางทิวคต เครื่องอภิปิภักดิ์เป็นอันมากบังเกิดแก่สงฆ์ คือ เก้าอี้นอน เตียงใหญ่ ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว ... เครื่องลาดมีหมอนข้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ตัดทำเก้าอี้นอนแล้วใช้สอยได้ เตียงใหญ่ ทำลายรูปสัตว์ร้ายเสียแล้วใช้สอยได้ พุกที่ยัดนุ่น รื้อแล้วทำเป็นหมอน นอกนั้นทำเป็นเครื่องลาดพื้น ฯ

ถ้าเป็นชาวบ้านธรรมดาอย่ามัวใช้ได้ตามใจชอบ แต่ว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นไม่ควรแก่สมณะ เพราะฉะนั้น การที่สงฆ์ได้รับวัตถุที่เป็นอกปิยะ คือ ไม่ควรแก่การที่จะใช้สอย ก็ควรที่จะรู้วิธีว่า ทำอย่างไรวัตถุที่ได้มาจึงจะควรแก่การใช้สอย คือ ถ้าเป็นเตียงสูงหรือเป็นเก้าอี้นอนสูง ก็ให้ตัดเท้าเก้าอี้นอนแล้วใช้สอยได้ ถ้าเป็นเตียงใหญ่หมายความว่า เป็นเตียงที่มีความวิจิตร มีความสวยงาม ก็ให้ทำลายรูปซึ่งวิจิตรสวยงามนั้นเสียแล้วก็ใช้สอยได้

เรื่องของอาบัติ โทษสำหรับพระภิกษุซึ่งมีเจตนาใช้ในสิ่งที่ไม่ควร พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงว่า ถ้ามีเจตนาที่จะกระทำการที่จะใช้สอยให้วิจิตรสวยงาม เป็นอาบัติปาจิตตีย์ แต่ถ้าไม่มีเจตนา เพียงแต่การนั่ง หรือการนอน เป็นอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ รัตนวรรค สิกขาบทที่ ๕ ข้อ ๗๕๕ มีข้อความว่า

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกำลังนอนอยู่บนเตียงนอนอันสูง พอดีพระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกตามเสนาสนะ พร้อมด้วยภิกษุเป็นอันมาก ผ่านเข้าไปทางที่อยู่ของท่านพระอุปนันทศากยบุตร ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกลเทียว ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า

ขอเชิญเสด็จทอดพระเนตรเตียงนอนของข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า
จึงพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับจากที่นั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงทราบโมฆบุรุษเพราะที่อยู่อาศัย
ครั้นแล้วทรงติเตียนท่านพระอุปนันทศากยบุตรโดยอเนกปริยาย ... แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำเตี๋ยก็ดี ตั้งก็ดี ใหม่ พึงทำให้มีเท้าเพียง ๘ นิ้ว ด้วยนิ้ว
สุด เว้นไว้แต่แม่แครงเบื้องต่ำ เธอทำให้ล่วงประมาณนั้นไป เป็นปาจิตติย ที่ให้ตัด
เสีย

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สำหรับท่านที่มีศรัทธาที่จะขัดเกลากิเลสด้วยการรักษาอุโบสถศีล ในขณะที่ท่าน
รักษาอุโบสถศีล เพียงการนอนบนเตียงซึ่งไม่สูงไม่ใหญ่ชั่วคราว คงจะไม่มี
ปัญหาอะไร แต่บางท่านที่ปฏิบัติบ่อย ๆ จะรู้สึกสบายมากใช่ไหม ซึ่งการนอนกับพื้น
แข็ง ๆ ในตอนแรก ๆ อาจจะไม่สบาย เจ็บ ปวด แต่ถ้าได้กระทำบ่อย ๆ จะรู้สึก
ว่าเป็นประโยชน์ ไม่ใช่เป็นโทษเลย

สำหรับข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงเตือนภิกษุ ที่จะให้เป็นผู้ที่ขัดเกลากิเลส
ตั้งแต่ต้นจนจบ ใน **สังยุตตนิกาย นิทานวรรค โอปัมมสังยุตต์ กลิงคสูตร**
ข้อ ๖๗๔ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน เขต
เมืองเวสาลี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลายได้ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

พระพุทธเจ้าข้า ฯ

ข้อ ๖๗๕

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในปัจจุบัน พวกกษัตริย์ลิจฉวีผู้ทรงไว้ซึ่งหมอนท่อนไม้
หนุนศีรษะและเท้า ย่อมเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรในการฝึกซ้อมศิลปะ พระเจ้า
อชาตศัตรูเวเทหิบุตร พระเจ้าแผ่นดินมคธ ย่อมไม่ได้ช่อง ไม่ได้โอกาสแต่กษัตริย์
ลิจฉวีเหล่านั้น ในอนาคตกาล พวกกษัตริย์ลิจฉวีจักเป็นกษัตริย์สุขุมลชาติ มีมือและ
เท้าอันอ่อนนุ่ม จักสำเร็จการนอนบนที่นอน มีฟูกและหมอนหนุนอ่อนนุ่ม จนกว่า

พระอาทิตย์ขึ้น พระเจ้าอชาตศัตรูเวเทหิบุตร พระเจ้าแผ่นดินมคธ จักได้ช่อง
ได้โอกาสแต่กษัตริย์ลิจฉวีเหล่านั้น ๆ

จะเห็นได้ว่า ขณะใดที่เป็นผู้ประมาท เมื่อนั้นศัตรูย่อมได้ช่อง ไม่ว่าจะเป็
กษัตริย์ลิจฉวี หรือว่าจะเป็นพระภิกษุก็ตาม ก็ไม่ควรจะเป็นผู้ที่ประมาทในการที่จะให้
ช่องแก่ศัตรู ซึ่งศัตรูของแต่ละท่านก็ต่างกัน คือ ถ้าเป็นกษัตริย์ ศัตรูคือกษัตริย์อื่นที่จะ
ช่วงชิงเขตแดน ถ้าเป็นสมณะ ศัตรูนั้นก็คือกิเลส ซึ่งจะทำให้เกิดความยินดีพอใจ หรือ
ความยินร้ายในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ปรากฏ

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ข้อ ๖๗๖

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในปัจจุบัน พวกภิกษุผู้เข้าไปทรงไว้ซึ่งหมอนท่อนไม้หนุน
ศีรษะและเท้า ย่อมเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ในการเริ่มตั้งความเพียรอยู่ มาร
ผู้มีบาปย่อมไม่ได้ช่อง ย่อมไม่ได้โอกาสแต่ภิกษุเหล่านั้น ในอนาคตกาล พวกภิกษุจัก
เป็นสุขุมาลชาติ มีมือทำอันอ่อนนุ่ม จักสำเร็จการนอนบนที่นอน มีฟูกและหมอน
หนาอันอ่อนนุ่ม จนกว่าพระอาทิตย์ขึ้น มารผู้มีบาปย่อมได้ช่อง ได้โอกาสแต่พวกเธอ
เหล่านั้น เพราะเหตุดังนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักเป็นผู้ทรงไว้ซึ่ง
หมอนท่อนไม้หนุนศีรษะและเท้า ไม่ประมาท มีความเพียร ในการเริ่มตั้งความเพียร
ไว้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ ฯ

จุดประสงค์ไม่ใช่เพียงให้นอนบนที่นอนแข็ง ๆ บนกระดานไม้ หรือว่าเพื่อที่จะให้
ทรมาน แต่เพื่อที่จะให้เจริญสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ โดยการ
เป็นผู้ที่ไม่ประมาทแม้ในขณะที่นอน เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ที่สุด ที่สำคัญที่สุด ไม่ว่าจะ
นั่ง จะยืน จะเดิน จะนอนบนที่นอนชนิดใดก็ตาม แล้วแต่เพศฆราวาสหรือบรรพชิต
แต่จุดประสงค์ที่สำคัญที่สุด คือ ไม่ควรที่จะหลงลืมสติ ควรที่จะระลึกรู้ลักษณะของ
สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ท่านรู้จักตัวของท่านตามความเป็นจริงในเรื่องของที่นอนหรือไม่ ท่านเป็นผู้ที่
ติดในที่นอนมากหรือน้อย บางท่านนอนที่อื่นไม่ได้ จะไปไหนก็ไปไม่ได้ เป็นห่วงใน

เรื่องของที่นอนมากกว่าเรื่องอื่น กลัวว่าจะนอนลำบาก จะนอนไม่หลับ จะไม่สบาย แสดงให้เห็นถึงกำลังของกิเลส ซึ่งเป็นเครื่องกั้นอันหนึ่ง ที่ทำให้ท่านต้องติดอยู่ในที่นอน ด้วยความสะดวกสบายในโณภูมิจิตที่ท่านพอใจ

แต่ละท่านควรจะได้ทราบว่า ตามความเป็นจริง ชีวิตในวันหนึ่ง ๆ เกือบจะไม่มีใครทราบว่า จะนอนที่ไหน โดยเฉพาะในการเดินทาง แต่ถึงไม่เดินทาง ปกตินอนที่บ้าน แต่ถ้าเกิดเจ็บไข้ได้ป่วย ก็อาจจะไม่ได้นอนที่บ้านเสียแล้ว อาจจะต้องเปลี่ยนสถานที่นอน หรือว่าอาจจะมีเหตุจำเป็น มีธุรกิจรีบด่วนต่าง ๆ ที่จะต้องไปในบางสถานที่ ก็ไม่ได้นอนในที่ที่เคยนอนอย่างสบาย

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นในขณะไหนเลย แม้แต่ในเรื่องของสถานที่นอน อาจจะได้รับความสะดวกลำบากในการนอน หนักได้ไหม แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ เตือนตัวเองใหม่ ก็รู้ในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ย่อมเกิดขึ้นได้เพราะมีเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ถ้าไม่มีเหตุปัจจัยแล้ว ไม่มีธรรมอะไร ๆ ที่สามารถจะเกิดขึ้นมาได้เลย ไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายจะประสบกับรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิตอย่างไร ในขณะไหน ในวันใด ย่อมมีเหตุปัจจัยเกิดขึ้นเป็นไปอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ จะไม่เตือนตัวเองเท่ากับผู้ที่ไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน และขอให้สังเกตดูชีวิตของพระสาวกทั้งหลาย และชีวิตของพระผู้มีพระภาค ซึ่งเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยสมบัติ ในเรื่องของสถานที่อยู่ ก็มีสถานที่หลับที่นอนที่สะดวกสบายมาก แต่แม้กระนั้น ในการที่พระผู้มีพระภาคและพระสาวกสละชีวิตของการครองเรือนสู่เพศบรรพชิต ที่นอนไหนจะสบายกว่ากัน ลองคิดดู

ถ้าเป็นคนที่ยังมีกิเลส ยังมีความติดข้องในที่นอนสบาย ก็ย่อมจะทนภาวะของเพศบรรพชิตไม่ได้ แต่สำหรับผู้ที่ยุติโทสะและกิเลสแล้วไม่ควรมีความยินดีในร้ายในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิต เมื่อสละความสะดวกสบาย ความติดข้องในชีวิตของการ

ครองเรือน ก็ย่อมเป็นผู้ที่ไม่มีสมบัติ แม้แต่เรื่องของสถานที่นอน ก็เป็นเรื่องที่นอนได้สบาย เพราะเป็นผู้ที่มีปัญญารู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่เหมือนท่านที่นอนสบายในบ้าน แต่ว่าไม่มีปัญญารู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น สิ่งที่น่าความทุกข์มาให้จริง ๆ ไม่ใช่เรื่องที่นอน แต่เป็นเรื่องกิเลส การไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั่นเอง

